

79. אחר הרגם את המגים וחתכם את ראשיהם עוזבים הם את הפצועים אשר ביניהם במקום ההוא, הן בגלל חולשתם והן לשמור על המבצר¹, וחמשה מהם רצו החוצה בצעקה ובהמולה וראשי המגים בידיהם; וכאשר נזעקו שאר הפרסים ספרו להם את הנעשה והראו להם את הראשים. יחד עם זה הרגו את כל מג אשר נקרה לפנייהם בדרך. הפרסים בשמעם את הנעשה על ידי השבעה ואת מרמת המגים חשבו לנכון כי גם עליהם לעשות מעשים כאלה ושלטו את פגיוניהם והרגו כל מג אשר מצאו. לולא ירד הלילה ועצר בהם לא השאירו אף מג אחד. את היום הזה מעריצים הפרסים כולם יתר על כל הימים וחוגגים אותו חג גדול, הנקרא בפי הפרסים: "רצח-המגים", ובו אסור לכל מג להראות בעוד יום, כי אם נעצרים המגים יום זה בבתייהם.

80. אחרי אשר שקטה המהומה ועברו חמשה ימים התיעצו המתקוממים על המגים על כל הענינים² ונאמרו דברים, אשר אחדים מהיוונים לא יאמינו ובכל-זאת נאמרו³. אוטניס צוה למסור את השלטון בידי כל הפרסים, באמרו ככה: "לי נראה, כי אחד מאתנו לעולם לא יהיה למושל יחידי. זה לא נעים ולא טוב. הלא ראיתם את זדון לבוש של קמביסס מה עלה, כמו כן סבלתם מזדון לבו של המג. איך יוכל שלטון יחיד להיות דבר מסודר היטב אם מותר לו לעשות את אשר ירצה מבלי להיות אחראי על מעשיו? כי גם האיש הסוב בין כל בני-האדם אם יעמוד בראש שלטון כזה, יעביר אותו על דעותיו הרגילות. כי לרגלי הקנינים אשר בידו יוצר זדון לבו, והקנאה הלא טבועה באדם מתחלת בריתו. והאיש אשר שני אלה בו, בו כל מדה רעה. אם מתוך זדון הלב הממלא את כל נפשו או מתוך קנאה יבצע האדם מעללים רעים רבים. ועל האיש הרודה להיות בלי קנאה, הלא בידו הקנינים כולם. אולם ההפך מזה הוא יחסו לנתיניו. כי מקנא הוא בטובים על כי קיימים וחיים הם, ומוצא חסץ ברעים מבין האזרחים וגוטה ביותר לקבל לשון הרע. והפכפך הוא יותר מכולם. כאשר תהלל אותו במדה וקצב, יכעס כי אינו מכובד מאד, ואם תכבד אותו יותר על המדה, יכעס כי מחניפים לו. אולם הדבר הרע בו ביותר אמר עתה: הוא פוגע במנהגי האבות, מאנס נשים והורג בלי דין ומשפט. אולם כאשר ימשול ההמון, ראשית השם היפה לו, שווי-זכויות; שנית, לא יעשה מכל הנעשה על-ידי המושל היחידי; הוא⁴ ממנה את הפקידים בגורל, והוא נושא האחריות בעד השלטון

(1) ארמון המלך.

(2) על המצב הכללי.

(3) קשה להאמין כי באמת נאמרו הדברים כמו שמתאר הירודוטוס, הפרסים, כמו כל עמי המזרח, היו רגילים בשלטון מחלט, ולא ידעו שלטון-מגבל או שלטון העם. כנראה משתמש הירודוטוס בהזדמנות זו לחוות את דעתו על אפני השלטון שהיו בימיו ביוון.

(4) ההמון.

ומביא את כל ההחלטות לפני העדה. ולכן דעתי הוא כי נעזוב את שלטון היחיד וגרים את ההמון. כי בצבור מונח הכל (1)». אוטניס הציע איפוא את הדעה הזאת. 81. וקִגְבִּיזוֹס צוה למסרו (2) למתי־מספר, באמרו ככה: «אוטניס אומר לבטל את שלטון היחיד, גם אני אומר ככה. אבל אם הוא אומר לתת את הכח בידי ההמון, לא קלע אל הדעה הטובה ביותר. כי אין סכל ואין אלים מההמון הבלתי־מוכשר. ולכן אין לשאת כי בני־אדם הבורחים מפני זדון סִירְנוֹס יבואו תחת זדון המון פרוע. כאשר הוא (3) עושה דבר־מה הוא יודע את אשר הוא עושה, אולם בזה (4) אין כל דעתי. כי איך ידע זה, אשר לא חנכוהו ואשר לא ידע מה יפה מתוך הכרה עצמית, כי אם בהול הוא אל הענינים בלי דעת כמו נהר שוטף ממימי החורף? ולכן בשלטון ההמון ימצאו חפץ אלה אשר עינם רעה בפרסים ואנחנו נבחר חבר אנשים מעולים ולהם נתן את הכח, כי ביניהם נהיה גם אנחנו, והאנשים המעולים ודאי יתנו עצות מעולות». מגביוס הציע אפוא את הדעה הזאת; השלישי היה דריוש, אשר הביע את דעתו, באמרו:

82. «רואה אני את דברי מגביוס אשר לההמון, אבל איני רואה את דבריו על שלטון מתי־מספר כי משלשת השלטונות אשר הוצעו, אף אם אמר כי שלשתם מעולים, שלטון עם מעולה, שלטון מתי־מספר ושלטון־יחיד, אומר אני כי האחרון עולה בהרבה. ברור, כי אין טוב מאשר ימשול איש אחד, אשר הוא המעולה. מחונן בדעה כזאת ושלט איפוא על ההמון בלי דופי ובתנאי כזה תהיינה גזרותיו נגד אנשים שנואים נסתרות ביותר. אולם כאשר ימשלו מתי־מספר, תתעורר בלב אנשים רבים הנותנים את כחם לטובת הכלל, שנאה גדולה ממש אל רעהו, יען כי כל אחד ואחד שואף לעצמו להיות הראשון וכי דעתו תקובל, לכן הם באים לידי זה, כי ישנא איש את רעהו מאד, ומזה תוצאות למפלגות ומהמפלגות לרצח ומהרצח יוצא שלטון היחיד ובו רואים בכמה הוא עולה על הראשון. אבל במשול ההמון לא יתכן רק כי יולדו מעללים רעים. ואם הרע חדר אל תוך עיני הכלל אין השנאה חודרת אל בין האנשים הרעים, כי אם נעשים ידידים נאמנים. כי האנשים הזוממים רע לכלל עובדים שכם אחד. ומצב כזה נמשך עד אשר אחד העם מתיצב בראש ועוצר בעד אנשים כאלה. בגלל זה נערץ הוא מאת ההמון ובהיותו נערץ הוא מופיע כשליט יחיד. ומזה הוברר גם לו (5) כי שלטון היחיד הוא הטוב, ואם אֶכְלֵל הכל במלה אחת אֶמַר: מאין בא לנו החופש ומי נתן אותו לנו? האם ההמון או השלטון של מתי מספר או שלטון היחיד? (6)

(1) היתרונות שמנה למעלה.

(2) את השלטון.

(3) הסי־נוס. (4) ההמון. (5) להמון.

(6) כוננו לכורש.

אם כן, דעתי היא, אנחנו אשר יצאנו לחופש על ידי איש אחד נשמור על זה, מלבד זאת אל נבטל את מנהגי אבותינו, אשר הם טובים. ואם לא, לא יהיה טוב.

83. שלש הדעות האלה הוצעו, וארבעה האחרים מהשבעה הסכימו לאחרונה. וכאשר נדחתה דעת אוטנים, אשר התאמץ לתת לפרסים שווי זכויות, עמד ביניהם ודבר אליהם כדברים האלה: „אנשים מורדים, ברור אפוא הדבר כי על אחד מאתנו להיות למלך, או כי יבחר בגורל, או כי נמסור להמון הפרסים אשר יבחר הוא בו, או באיזה אופן אחר. אני אינני רוצה להתוכח עתה אתכם, כי אינני רוצה למשול ולא כי אחרים ימשלו בי. אולם בתנאי זה אני מושך את ידי מהשלטון, כי לא ימשול כל איש מכם בי, לא בי ולא בורעי אחרי לעולם.” אחרי דברו את הדברים האלה וששת האנשים הסכימו לדבריו, לא הוסיף עוד להתוכח עמם, כי אם קם מביניהם. ולכן עד היום הזה רק המשפחה הזאת לבדה בין הפרסים נשארה חפשית, ומושלים בה רק עד כמה שהיא רוצה, אבל אינה עוברת על חוקי הפרסים.

84. האחרים מהשבעה התיעצו עתה איזה הדרך הכי ישרה להושיב מלך וגמרו ביניהם אם יבוא איש אחר מהשבעה אל המלוכה, תנתן לאוטנים ולצאצאיו בכל הדורות מדי שנה בשנה דברים מיוחדים: בגד מדי וכל מתנה שהיא חשובה בעיני הפרסים. הם גמרו ביניהם, כי ינתן לו זאת, יען כי הוא היה הראשון אשר התענין בדבר ואסף אותם. את הדברים המיוחדים האלה החליטו אפוא בשביל אוטנים, ואשר לעניניהם המשותפים גמרו ביניהם, כי מותר לכל אחד מהשבעה לבוא אל ארמון המלך בכל עת, מבלי להודיע את בואו מראש, מלבד בשעה שהמלך שוכב עם אשה¹. ולמלך אסור לקחת לו אשה אחרת מאשר מתוך משפחות הקושרים. אשר למלכות גמרו ביניהם: זה אשר סוסו יצהל ראשון בעלות השמש² בעת אשר יעלו על סוסיהם בפרור העיר, לו תהיה המלוכה.

85. לדריוש היה ממונה על האורוות, איש חכם ושמו אויבריס. לאיש הזה דבר דריוש, אחרי אשר נתפרדו, כדברים האלה: „אויבריס, גמרנו בינינו אשר למלכות לעשות ככה: זה אשר סוסו יצהל ראשון עם עלות השמש, כאשר נעלה על הסוסים, לו תהיה הממלכה. ועתה אם יש בך דבר חכמה, עשה כי אנחנו נשיג את הגדולה הזאת ולא איש אחר.” והשיב לו אויבריס את הדברים

(1) השוה לזה, כי אסור לבוא אל המלך מבלי להקרא. אסתר ד' י"א: כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא, אחת דתו להמית.

(2) הסוס היה מוקדש לאל השמש, ראה I 131 ומסרו לו את ההכרעה.

האלה: „אדוני, אם ככה הוא, כי בזה תלוי הדבר, אם המלכות תהיה לך או לא, הִנֵּה בטוח ולבך יהיה טוב עליך, כי אתה תמלוך ולא איש אחר במקומך. יש לי סגולות כאלהי. ויאמר דריוש: „אם יש לך באמת תחבולה כזאת, הגיעה השעה להכינה ולא לדחותה, כי מחר תהיה לנו ההתחרות“. כשמוע אויברים זאת עשה ככה: כאשר בא הלילה לקח אחת מהסוסות, אשר סוסו של דריוש אהב ביותר והוליך אותה אל פרור העיר והעמידה שם, אחרי כן הביא את סוס דריוש, הוליך אותו זמן רב סביב לה וקרוב לה עד אשר נגע בעורה, לסוף נתן לו כי ירבע אותה.

86. אך האיר היום באו ששת אלה על סוסיהם, כאשר גמרו ביניהם, ובעברם דרך הפרור ובאו אל המקום ההוא אשר שם היתה הסוסה קשורה בלילה העבר, מהר שמה סוסו של דריוש וצהל; בעת אשר הסוס עשה זאת נראו בשמים הסהורים ברק ורעם. ואלה האותות אשר נתוספו הקדישו את דריוש, יען כי נעשו כאילו מתוך הסכם¹. האחרים קפצו מעל סוסייהם והשתחוו לפני דריוש.

87. אחדים אומרים, כי אויברים עשה את הדבר באופן זה, אחרים אומרים — כי הדבר מסופר מאת הפרסים בשני אופנים — כי נגע בידו בקובת הסוסה ההיא וטמן את ידו במכנסיו; וכאשר עמדו הסוסים ללכת בעלות השמש הוציא אויברים זה את ידו ושמה על נחירי הסוס של דריוש, וזה בהריחו נחר וצהל. 88. ובכן נעשה דריוש בן היסטפס למלך² וכל העמים היושבים באסיה אשר לכד אותם כורש ואחריו עוד פעם קמביסס, היו נכנעים לו, זולת הערבים. הערבים לא נכבשו מכל וכל לעבדים מאת הפרסים. כי אם היו ל ידידים בנתנם לקמביסס לעבור למצרים³. כי נגד רצונם של הערבים לא היו הפרסים יכולים לפרוץ לתוך מצרים. דריוש לקח לו את הנכבדות מבין הפרסים לנשים, את שתי בנות כורש. אֶטוֹסָה וְאַרְטִיסְטוֹנִי. אטוסה היתה כבר נשואה לאחיה קמביסס ואחרי־כן למג; אולם ארטיסטוני היתה עוד בתולה. עוד לקח לו לאשה

(1) בין האל מיטרס אשר לו קדוש הסוס ובין אהרמוצדא אשר הרעם והברק בידיו.

(2) הוא היה כבן 29 כאשר מלך ומלך 522 — 186. מה שנאמר דניאל ו' א': ודריוש מריא קבל מלכותא כבר שנין שתיין ותרתין, קשה לפרש, כי דריוש היה פרסי ולא מדי ותי בכלל רק כששים וחמש שנה. לפי הכתובת בבהיסטן וגם הירודוטוס מרמז על זה — III 129 — היו לו בזמן הראשון מלחמות כבדות בפנים ובחוץ והוא מספר כי נצח תשעה מלכים מתקוממים בתשע־עשרה קרבות. הירודוטוס מזכיר רק את מרידות הבבלים, הלודים והמדיים, כי הן היו קשות ביותר, אולי למהומות האלה בראשית ממלכת דריוש כון הנביא חגי, כן הדור ההוא באמרו: אני מרעיש את השמים ואת הארץ, והפכתי כסא ממלכות והשמדתי חזק ממלכות הגוים והפכתי מרכבה ורוכביה ויררו סוטים ורוכביהם איש בחרב אחיו, חגי ב' כ"א, כ"ב.

(3) ראה III 4.

את בת סמרדיס בן כורש, ושמה פרמיס. גם בת אוטניס היתה לו לאשה, ואת אשר גלתה את המג¹. כה התפשטה ממשלתו על הכל². מעשהו הראשון היה לעשות תמונת אבן בולטת ולהעמיד אותה: צורת איש רוכב על סוס וכתובה בה הכתובת הזאת: „דריוש בן היסטספס הודות כשרון סוסר“ — שמו היה כתוב — „והודות כשרון הממונה על האורוות אויברים רכש לו את ממלכת פרס“³.

89. אחרי עשותו את המעשים האלה בפרס סדר עשרים מדינות, אשר הם עצמם קוראים אותן סַטְרָפִיּוֹת⁴, ואחרי קבעו את המדינות והקים עליהן פחות הטיל עליהן מסים, אשר שלמו לו לפי העמים ואָחַד עם כל עם את העם אשר ישב קרוב לו ובדלגו על היושבים סמוך חָפַר את הרחוקים עם זה או עם אחר. את המדינות ואת ההכנסה אשר הכניסו לו המסים בשנה חלק באופן זה: את אלה מהם אשר שלמו בכסף צוה לשלם את הככר במשקל הבבלי, ולא להא להם אשר שלמו בזהב לשלם במשקל אויבויי. הככר הבבלי ערכו שמונה ושבעים מנה אויבויי. כי כאשר מלך כורש ואחריו קמביסס, לא היה שום חוק קבוע בדבר המסים, כי אם הביאו מתנות⁵. בגלל הטלת המסים הזאת ועוד דברים דומים לזה אומרים הפרסים, כי דריוש היה תגרי קמביסס אדון וכורש אבי, יען כי הראשון עסק בכל הענינים כסוחר. השני היה בלי חמלה ובלי משא פנים והאחרון היה רך ועשה עמם טובות בכל דבר.

90. והנה מאת היוונים והמגניטים היושבים באסיה⁶, מהאיאולים והקרים הליקיים והמילאים⁷ — והפמפילים — כי על כולם הטילו מס אחד — נכנסו ארבע מאות ככר כסף. זה היה המחזו הראשון אשר קבע. מאת המיסים והלודים

(1) בני אטוסה ודריוש היו כסרכסס VII, 2 — אחימנס — VII 78 — מיסטסס והיסטספס — VII 82, 97. בני ארטיסטוני היו ארסמס וגובריאס — VII 69, 72. על-אודות בני הנשים האחרות ראה VII 69, 72.

(2) בזה שלקח את נשי אדוניו.

(3) בכתובת בהיסטן לא נזכר מעשה הסוס, רק קטיסיאס מזכיר את כל הענין הזה.

(4) השות דניאל ד' ב' אשר הוא גם כן מספר כי דריוש חלק את הארץ „לאחשדרפניות“ אבל הן מאה ועשרים: „שפר קרם דריוש והקים על מלכותא לאחשדרפניא מאה ועשרין די לחון בכל מלכותא“. אולם באסתר א' א' בעזרא השלישי ג' ב' בהוספוט לאסתר נזכרו מאה ועשרים ושבע מדינות. אפשר כי המספר הזה 127 או 120 מוסב על עמים ושבתים שנכבשו.

(5) כעין זה אנו מוצאים אצל מלכי ישראל. אצל שאול כתוב „ולא הביאו לו מנחה“ שמואל א' י' כ"ו. אצל דוד כבר כתוב „ואדורים על המס“ שמואל ב' כ' כ"ד. ושלמה סדר את הארץ למדינות לגבות את המס, מלכים א' ד' ז': „ולשלמה שנים עשר נציבים על כל ישראל וכו'“. אותה העברה ממצב פטריארכלי למצב מדינה מסודרת, אצל מלכי ישראל כמו אחר כך אצל מלכי פרס.

(6) כי היו גם מגניטים בחסליה. ראה VII 176, 113, 193.

(7) לסנים נקראה כל ארץ ליקיה מיליאס. ראה I 173.

הלסוניים¹ והקפליים² ומהקטניאיים³ חמש מאות ככר. זה היה המחוז השני מאת ההלספונטיים היושבים לימין כשבאים באניה. מאת הפריגים והתרכים היושבים באסיה⁴, הפפלגוניים, המריאנדינים והסוריים⁵ היה המס שלש מאות וששים ככר. זה היה המחוז השלישי. הקיליקים שלמו שלש מאות וששים סוסים לבנים. אחד ליום, אחד ליום, וחמש מאות ככר כסף. מאלה הוצאו מאה וארבעים ככר על הפרשים אשר עמדו על משמרתם בארץ קיליקיה⁶ ושלש מאות וששים באו לידי דריוש. זה היה המחוז הרביעי.

91. מהעיר פוסידיאון⁷, אשר אמפילוכוס⁸ בן אמפיאראוס יסדה על הגבול שבין קיליקיה וסוריה, מעיר הזאת עד מצרים, מלבד חבל הערבים – כי זה היה חפשי ממס⁹ – היה המס שלש מאות וחמשים ככר. במחוז הזה נכללו כל פניקיה וסוריה הנקראת פליסטינאית¹⁰ וקיפרוס. זה המחוז החמישי. ממצרים ומהלובים הגובלים במצרים ומקריני וברקה – כי אלה חוברו עם מחוז מצרים – נכנסו שבע מאות ככר, מלבד הכסף אשר בא מאגס מויריס, אשר בא מהדגים¹¹. אם כן מלבד הכסף הזה ומלבד הדגן הקצוב נכנסו שבע מאות ככר. כי מחדגן קצובות שתיים עשרה רבבה¹² לפרסים החונים בחומה הלבנה¹³ בנוף ולחיל העזר אשר להם. זה המחוז הששי¹⁴. הסטגידים והגנדיים והדריקים והאפריטים חוברו יחד והכניסו מאה ושבעים ככר. זה היה המחוז השביעי. משושן ומשאר ארץ הקיסיים שלש מאות ככר. זה המחוז השמיני.

92. מבבל ומשאר ארץ אשור נכנסו אלף ככר כסף וחמש מאות נערים מסורסים¹⁵. זה המחוז התשיעי. מאגבטנה¹⁶ ושאר מדי ומהפריקניים וקאורתו

(1) שני העמים האלה נזכרים גם VII 77, אולם מושבותיהם לא ידועים.

(2) יושבי עיר היטנה בארץ פיסידיה.

(3) הם נפלטו לחיניים ובתיניים. השוה I 28. VII 75.

(4) השוה I 72 אשר שם הוא אומר כי הקפדוקים נקראו סוריים. ראה גם II 204.

(5) השוה V 49. על המעברות מעל להרים מאסיה הקטנה לסוריה וארמניה עמד

משמר פרסי.

(6) ראה VII 115.

(7) השתתף במלחמה על טרויה. בשובו מטרופה נטרפה ספינתו אל חוף קיליקיה ויסד שם

את העיר פוסידיאון.

(8) ראה III 7, 88. (9) השוה III 5. (10) ראה II 149.

(11) מודיות.

(12) כך נקרא המבצר על שם האבנים הלבנות אשר מהן היה בנוי.

(13) ששת המחוזים האלה היו במערב הפרת.

(14) בשביל בית הנשים של המלך וגדוליו.

(15) היא אחמחא במדי. ראה [98.

קִרְיָבְנָטִים נכנסו ארבע מאות וחמשים ככר. זה המחוז העשירי. הקספיים והפאבסים. הפְּנִימָתִים והדְּרִיטִים חברו את המס שלהם ושלמו מאתים ככר. זה המחוז האחד-עשר. מהפְּנִימָתִים עד האִיגְלִים היה המס שלש מאות וששים ככר. זה המחוז השנים עשר.

93. מְפִקְטִיָּה⁽¹⁾ וְהָאֲרָמָנִים ושכניהם ועד הים השחור ארבע מאות ככר. זה המחוז השלשה עשר. מהסְגִרָטִים והפְּרִיגִים והתְּמִנִּיָּים והאֲוִטִּים והמִיקִים⁽²⁾ ויושבי האיים בים האדום, אשר בהם מושיב המלך את אלה הנקראים גולים. מכל אלה עלה המס לשש מאות ככר. זה המחוז הארבעה עשר. הפְּסִים והקְסִפִּים⁽³⁾ שלמו מאתים וחמשים ככר. זה המחוז החמשה עשר. הפרתים החֲרִסְמִים. הסִגְדִים וְהָאֲרִיִּים הביאו שלש מאות ככר. זה המחוז הששה עשר.

94. הפְּרִיגִים⁽⁴⁾ והכּוּשִׁים היושבים באסיה שלמו ארבע מאות ככר. זה המחוז השבעה עשר. על המְטִיָּאִים⁽⁵⁾ וְהַסְפִּירִים⁽⁶⁾ והאֲלִרְדִּים⁽⁷⁾ היטלו מאתים ככר. זה המחוז השמונה עשר. על המִסְקִים⁽⁸⁾ והטִיפְרִיגִים והמְקִרְזִים והמִסְיִנְוִיקִים והמְרִסִּים שם שלש מאות ככר. זה המחוז התשעה-עשר. אבל ההודים אשר המונם הוא הגדול ביותר בין כל בני האדם אשר אנחנו יודעים, הם שלמו מס גדול מכולם, שלש מאות וששים ככר עפרות זהב. זה המחוז העשרים.

95. והנה כאשר מצרפים את הכסף הבבלי לככר אויבויי⁽⁹⁾ יוצאים תשעת אלפים שמונה מאות שמונים ככר. ואם מחשבים את ערך הזהב פי שלש-עשרה, יוצא, כי עפרות הזהב הם ארבעת אלפים שש מאות ושמונים ככר אויבויי. ואם נצרף כל הסכומים יוצא מס שנתי לדריוש סכום של ארבעה-עשר אלף חמש מאות וששים ככר אויבויי. אשר לשאר ההכנסות⁽¹⁰⁾ פעוטות הן ואני עובר עליהן ואינני מזכירן.

96. זה הוא המס הנכנס לדריוש מאסיה ומנפות אחדות בלוב. במשך הזמן נכנס לו מס אחר גם מאיים⁽¹¹⁾ ומהיושבים באירופה עד תְּסִלְיָה. את המס

(1) נזכרת גם IV 44, VII 85. היתה קרובה להודו.

(2) כל העמים האלה ישבו בהרי אירן.

(3) אחרים מאלה אשר במחוז האחד עשרה.

(4) הם השתרעו עד האינדוס. ראה VII 68.

(5) על אודותם ראה I 72.

(6) ישבו מסביב העיר טיפליס של היום. ראה I 104.

(7) נזכרים גם VII 79.

(8) השוה II 78.

(9) היחס בין הככר האויבויי לבבלי היה 70 : 60.

(10) המסים הנזכרים בעזרא ד' י"ג: מנדה, בלו והלך.

(11) השוה מה שמסופר גם על אחשורוש, אסתר י' א': וישם המלך אחשורוש מס על הארץ

הזה גונז המלך באופן זה: הוא מתיך את הכלושוּפך לתוך חביות חרס. וכאשר הכלי מלא הוא מסיר מסביב את החרס, ובשעה אשר דרוש לו כסף חותך עד כמה שדרוש לו מדי פעם בפעם.

97. אלה היו המדינות והמסים אשר הוטלו עליהן. רק את ארץ פרס לא הזכרתי כארץ משלמת מסים, כי הפרסים יושבים במדינה חפשית ממסים. ואלה הם אשר עליהם לא הושם להביא מס, כי אם הביאו מתנות: הכושים הגובלים במצרים⁽¹⁾, אשר לכד אותם קמביסס במסעו נגד הכושים מאריכי־ימים, היושבים מסביב לִנְיֶסָה⁽²⁾ הקדושה והחוגגים את חגיגהם לדיוניסוס. הכושים האלה והשוכנים על ידם משתמשים בזרעים ההם אשר משתמשים בהם ההודים הקלִנְיִיִּים וחיים במעונות מתחת לאדמה. שני אלה הביאו ומביאים גם עד היום הזה בכל שנה שלישית שני חויניקים⁽³⁾ זהב בלתי מוזקק ומאתים בולי־עץ קבנה וחמשה נערים כושים ועשרים שני פיל גדולות. אבל הקולכים קבלו עליהם מרצונם לתת מתנות, גם העמים שכניהם עד הרי קאבקסוס—כי עד ההרים האלה מושלים הפרסים. אולם אלה היושבים בצפון לקאבקסוס אין להם כבר כל ענין עם הפרסים—. אלה אפוא הביאו את המתנות אשר קבלו עליהם עד היום בכל חמש שנים מאה נערים ומאה נערות⁽⁴⁾. והערכים הביאו בכל שנה אלף ככר לבונה. את המתנות האלה הביאו אלה למלך מלבד המס⁽⁵⁾.

98. את הזהב הרב הזה, אשר ממנו מביאים ההודים למלך את עפרות הזהב הנזכר, מוצאים הם באופן זה: כל הארץ המשתרעת במזרח הודו היא אדמת חול. כי מהאנשים אשר אנחנו יודעים אותם ואשר אודותיהם מספרים דברים ברורים, הקיצוניים קדמה ולמזרח השמש יושבים מבני־האדם אשר באסיה ההודים⁽⁶⁾. כי אשר מההודים ולמזרח הוא מדבר בגלל החול. יש עמים רבים בין ההודים ואינם מדברים ביניהם שפה אחת, יש מהם גם נודדים, אחרים לא, אחרים חיים בין בצות הנהר⁽⁷⁾ ומתפרנסים מדגים חיים, אשר הם צדים מתוך

ואי חיים. כנראה הביא אחריו או הערכה אחרת בתשלומי המסים מאלה שהיו בימי דרוש.

(1) ראה III 17.

(2) שם העיר אשר בה גדל דיוניסוס. מקומות רבים, שבהם גדלו גפנים רבות, נקראו בשם זה.

(3) חויניכס אחד = 108 ליטר.

(4) הפנהג לשלוח מתנה נערים ונערות נזכר גם בילקוס רמז תתרפ"ה בספור על דבר מלכת

שבא ששלחה לשלמה חמש מאות נערים וחמש מאות נערות.

(5) אשר שלחו העמים האחרים.

(6) הירודוטוס רוצה לאמר, כי הודו משתרעת בקצוי אסיה הנושבת, כי אין יודעים מעם

אחר היושב מההודים והאלה לעבר מזרח.

(7) אינדוס.

בְּצִיּוֹת עֲשׂוֹיֹת קִנִּים. כֹּל בְּצִית עֲשׂוֹיָה מִפִּסְקָה אַחַת שֶׁל הַקֵּנָה¹. הַהוּדִים הָאֵלֶּה לּוֹבְשִׁים מִלְּבוּשֵׁי סִיב. אַחֲרֵי אֲשֶׁר חָתְכוּ אֶת הַסִּיב בִּנְהָר וּחִבְטוּהוּ קוֹלְעִים אוֹתוֹ כְּדֶרֶךְ הַמַּחְצָלוֹת וּלְוֹבְשִׁים כְּמוֹ שֶׁרִּיּוֹן.

99. אַחֲרֵים מִהַהוּדִים, הַיּוֹשְׁבִים מֵהֶם וּלְמִזְרַח, נֹדְדִים וְאוֹכִלִים בָּשָׂר חַי וְנִקְרָאִים פְּדִינִים; מִסְפָּרִים, כִּי לֵהֶם הַמִּנְהָגִים הָאֵלֶּה: אִם אֶחָד מֵהָאֲזִרְחִים חָלָה, אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, מִמִּיתִים אֶת הָאִישׁ הָאֲנָשִׁים הֵם אֲשֶׁר הִתְהַלְכוּ אִתּוֹ בְּיֹתֵר, בְּאִמְרָם כִּי הוּא יִרְוֶה לְסִבַּת מַחֲלָתוֹ וּבִשְׂרֹו יִשְׁחַת לָהֶם. וְאִן כִּשְׁהוּא מִכְחִישׁ דְּבַר מַחֲלָתוֹ, אֵינֶם מוֹדִים בְּזֶה וּמִמִּיתִים וְאוֹכִלִים אוֹתוֹ. אִם אִשָּׁה חָלָתָה, עוֹשׂוֹת הַנָּשִׁים הַמִּתְהַלְכוֹת אִתָּהּ אוֹתוֹ הַדְּבַר כְּמוֹ לְאֲנָשִׁים. כִּי גַם אֶת אֱלֹהִים אֲשֶׁר הִגִּיעוּ לִזְקֵנָה הֵם זֹוֹבְחִים וְאוֹכִלִים, אוֹלָם לֹא רַבִּים מִגִּיעִים אֵלֶיהָ, יַעַן כִּי לִפְנֵי זֶה הִמִּיתוּ אֶת כָּל מִי שֶׁנִּפְלַל לְמַחֲלָה².

100. לְאַחֲרֵים מִהַהוּדִים דֶּרֶךְ אַחֲרָת: הֵם אֵינֶם מִמִּיתִים כָּל דְּבַר אֲשֶׁר בּוֹ רוּחַ חַיִּים, אֵינֶם זֹוֹרְעִים וְאֵינֶם רִגְלִים לְשַׁבַּת בְּבִתִּים. הֵם אוֹכִלִים עֲשָׂבִים וְיֵשׁ לָהֶם מִיֵּן צִמַּח אֲשֶׁר גָּדְלוֹ כְּגֹדֹל הַדּוּחָן, בְּתוֹךְ תְּרִמִּיל, הַצּוֹמַח מִעֲצָמוֹ מִתּוֹךְ הָאֲדָמָה. אֶת זֶה הֵם אוֹסְפִים וּמִבְשָׁלִים יַחַד עִם הַתְּרִמִּיל וְאוֹכִלִים. אִם מַחֲלָה בָּאָה עַל אֶחָד מֵהֶם, הוֹלֵךְ הוּא הַמְדַּבְּרָה וְשׁוֹכֵב, וְאִין אִישׁ שֶׁם לְבוֹ אֵלָיו אִם הוּא מֵת אוֹ אִם הוּא חוֹלָה³.

101. הַהוּדִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִזְכַּרְתִּי מִזְדוּגִים עִם נְשׁוֹתֵיהֶם לְעִנֵּי הַשִּׁמְשׁ כְּמוֹ הַצֶּאֱנִי. צָבַע עוֹרָם שׁוֹה לְכוֹלָם וְדוֹמָה לָזֶה שֶׁל הַכּוֹשִׁים⁴. הַזֹּרַע שֶׁלָּהֶם, אֲשֶׁר הֵם מִזְרִיעִים בְּנָשִׁים, אֵינּוּ כְּמוֹ אֶצֶל שְׂאֵר בְּנֵי־אָדָם, לִבֶּן, כִּי אִם שְׁחֹר, כְּצָבַע עוֹרָם. זֹרַע כּוֹה פּוֹלְטִים גַּם הַכּוֹשִׁים⁵. הַהוּדִים הָאֵלֶּה יוֹשְׁבִים עוֹד הַרְחָק מִהַפְּרָסִים וְלִצַּד דְּרוֹם וְלֹא הָיוּ מַעֲלָם נִכְנָעִים תַּחַת יַד דְּרִיּוֹשׁ הַמֶּלֶךְ.

102. הוּדִים אַחֲרִים הַגּוֹבֵלִים בְּעִיר קְסִפְטִירוֹס וּבַחֲבֵל פְּקִטְיָאָה יוֹשְׁבִים צְפוֹנָה מִשְׂאֵר הַהוּדִים; דְּרָכֵי חַיֵּיהֶם דּוֹמֹת לָאֵלֶּה שֶׁל הַבְּקָטְרִים. בֵּין הַהוּדִים הֵם אוֹהֲבֵי קֶרֶב מְאֹד וְהֵם הֵם הַשְּׁלֹוּחִים לְהַבִּיא אֶת הַזֶּהָב. כִּי הַחֲבֵל הַזֶּה הוּא מְדַבֵּר בְּגִלְל הַתּוֹל. בְּמִדְּבַר הַזֶּה וּבַחֲוֹל יֵשׁ נְמִלִּים, אֲשֶׁר אִמְנָם קִטְנוֹת הֵן בְּגִדְלָן

(1) קִנִּי הַבְּמִבּוֹק גְּדִלִים בַּהוּדוֹ עַד גּוֹבָה שֶׁל שְׁשִׁים מִטְרִים, וּמַחֲתִיכָה בֵּין מִיצָה לְמִיצָה הָיוּ עוֹשִׂים אֶת הַבְּצִיּוֹת.

(2) דְּבַר שְׁכוֹה סִטְמֶר גַּם I 216 IV 26.

(3) הִירוֹדוֹטוֹס שִׁמַּע אוֹלִי דְּבַר מֵאֲמוֹנָת בְּרַהֲמָה הַמֵּאֲמִינָה בְּגִלְגּוֹל, וְלִכֹּן אֲסוּר הָיָה לְהִרְגוֹ שׁוֹם

בְּעַל חַי. וְגַם שִׁמַּע מְנוֹרִי הַהוּדִים הַחַיִּים בְּמִדְּבָרֵיהֶם.

(4) אוֹלִי בְּגִלְל זֶה מְכַנֶּה הַתְּרָגוֹם אֶת הוּדוֹ בְּשֵׁם כּוֹש. תְּרָגוֹם: מִפְתָּרוֹס מְכוּשׁ וּמַעֲשִׁילִם

(יִשְׁעִיָּה י"א א'), מִפְתָּרוֹס וּמַהוּרֹו וּמַעֲשִׁילִם. תְּרָגוֹם: הִיִּהְפֹוך כּוֹשִׁי עוֹרוֹ (יִרְמְיָה י"ג כ"ג), הָאִיִּשְׁשֶׁר

דִּישָׁנָה הַנְּרוּאָה מִשְׁכִּיָּה.

(5) כְּבֵר אֲרִיסְטוֹ הוֹכִיחַ, כִּי הִירוֹדוֹטוֹס טָעָה בּוֹה טַעוֹת גְּדוֹלָה.

מכלבים, אבל גדולות משועלים. מהן נמצאות גם אצל מלך הפרסים, אשר נצודו במקום ההוא. הנמלים האלה אפוא, בבנותן את מעונותיהן מתחת לאדמה, צוברות את החול בדרך זו כמו הנמלים שאצל היוונים, וגם דומות הן במראיהן¹. החול הנערם מכיל זהבי. להביא את החול הזה נשלחים ההודים אל המדבר וכל אחד אוסר שלשה גמלים יחדיו בכל צד נקשר גמל למשיכה ונאקה באמצע, ועליה הוא עולה והוא משתדל לרתום נאקה שלוקחה מולדיה אשר הולידה זה עתה. כי גמליהם אינם נופלים במרוצתם מהסוסים והם מסוגלים הרבה יותר לשאת משאות.

103. מה תוארו של הגמל לא אתאר ליוונים, היודעים אותו. אולם אשר לא ידוע להם על-אודותיו, את זה אמר. לגמל יש ברגליו האחרונות ארבע שוקים וארבע ארכובות². ערנותו מופנה בין רגליו האחרונות לצד הזנב³. 104. אם כן ההודים יוצאים למצוא את הזהב באופן כזה ומשתמשים בצייד כזה ונוהרים כי יהיו עסוקים בשוד כחום היום. יען כי לרגלי החום הנמלים אינן נראות, כי הן נמצאות מתחת לאדמה. השמש מחממת ביותר אצל האנשים האלה בשעות הבוקר ולא כמו אצל האחרים בצהרים, כי אם מעלותה עד גמר השוק. במשך העת ההיא היא שורפת הרבה יותר מאשר בצהרים ביון, עד כי הם בשעה זו שטופים במים⁴, כמליצת בני-אדם. אבל באמצע היום היא מחממת כמעט בשוה את האנשים האחרים כמו את ההודים. וכאשר שמש הצהרים מתחילה לערוב, אז החום אצלם כמו אצל שאר בני-אדם בבוקר. ומעתה היא מתרחקת ונעשה קרה יותר ויותר עד אשר היא קרובה לשקיעה ואז קריר מאד⁵.

105. ובכוא ההודים אל המקום ההוא עם אמתחות בידיהם, הם ממלאים אותן חול ופונים מהר לשוב עד כמה שאפשר. כי מיד מדביקות אחריהם הנמלים, אשר הרגישום בהריחן, ככה מסופר מאת הפרסים. ומספרים, כי עולות הן במהירותן על כל החיות, עד כי אם לא יקדימו ההודים חלק מהדרך עד אשר הנמלים מתאספות, אף אחד מהם לא ינצל. את הגמלים הזכרים, כי הם

(1) יש חוקרים האומרים כי מרמיטות הן הנמצאות עד היום במספר רב במקומות ההם.

(2) גם בזה הראה אריסטו על טעותו.

(3) אולי משום זה אמר התלמוד בכורות ח' ע"א: גמל אחור כנגד אחור.

(4) כלומר מזיעים.

(5) הירודוטוס תאר לו את הארץ כעין לוח שפה, שעליו מתקמר הרקיע וקצות הרקיע עומדות על קצות הארץ, אם כן כשהשמש עולה בבוקר במזרח, קרני השמש נופלות בכל עונן על הארצות הסמוכות לקצות הארץ המזרחיות ויותר שהשמש מתרחקת מהמזרח, החום הולך ומתמעט; והמציאות היא, שדווקא בבוקר קריר בארצות המזרחיות והחום הולך ומתגבר עד צאת היום.

חלשים בריצה מהנקבות, מתירים בהסחכם אחד אחר השני, אולם הנקבות, בזכרן את ילדיהן אשר נשארו, אינן נכנעות תחת חולשתן. את רוב הזהב מוצאים היהודים בדרך זו, כאשר מספרים הפרסים; זהב אחר, אף כי לא שכיח ביותר, נחפר בארצם.

106. בחלק הארצות הקיצוניות של הישוב נפלו הדברים הנחמדים ביותר כמו שנפלו בחלקה של יון התקופות המזוגות היפות ביותר. כי הודו היא הרחוקה לצד מזרח בין כל הארצות המיושבות, כאשר אמרתי זה עתה. כל בעלי-חיים ההולכים על ארבע וכל בעלי כנף בארץ הזאת גדולים הרבה מאשר במקומות אחרים, מלבד הסוסים. כי אלה נופלים מהסוסים המדים הנקראים הסוסים הִיִּסְאִים¹. ושם נמצא זהב לרוב, חלק נחפר, חלק נסחף מהנהרות וחלק נגזל, כאשר הזכרתי. שם נושאים עצי־בר במקום פירות צמר העולה ביופיו וטובו על צמר הכבשים. ומעצים האלה עושים להם היהודים בגדים.

107. לצד דרום ארץ ערב היא קצה הארצות המיושבות. רק בה לבדה² בין כל הארצות צומחת הלבונה והמור והקציעה והקנמון³ והלוט⁴, כל אלה, מלבד המור, רק בקושי הם באים לידי הערבים. את הלבונה הם אוספים בהציתם אש בקִטְרָכֶס⁵, זה שהפניקים מוציאים ליון. אותו הם מציתים וקוטפים את הלבונה. כי על העצים הנושאים את הלבונה שומרים נחשים מעופפים, קטנים למראה וססגוניים במראם ורבים מהם שומרים על כל עץ ועץ. ואלה הם העולים על מצרים⁶, ואין לגרש אותם מעל העצים מלבד על־ידי עשן הסטורכס.

108. מספרים הערבים גם את הדבר הזה: כל האדמה היתה מלאה נחשים כאלה לו לא היה מקרהם כמקרה אשר יקרה את העכנים. והנה היא אמנם ההשגחה העליונה, מה שיש באמת לראות, אשר בתבונתה יצרה את בעלי החיים הפחדנים ואשר בשרם נאכל שיהיו פרים ורבים, למען לא יכלו בהאכלם, אבל את המזויקים והמאוסים שיהיו פרים ורבים מעט. כן הארנבת,

(1) השוה VII 40.

(2) השוה ישעיהו ס' ו': כולם משבא יבואו זהב ולבונה ישאו וכו', ארץ שבא בדרומית־מערבית של ארץ ערב. השוה גם יחזקאל כ"ז כ"ב: רוכלי שבא וכו' בראש כל בושם ובכל אבן יקרה וזהב.

(3) לפי חז"ל גדל קינמון גם בארץ ישראל, השוה שבת ס"ג ע"א: עצי ירושלם של קינמון היו ובשעה שהיו מסיקין מהם ריחם נודף בכל ארץ ישראל. וגם ירושלמי פאה פ"ז מ"ג; אסתר רבה פ"ג: קנמון היה גדל בארץ ישראל והיו עוים וצבאים אוכלים ממנו.

(4) ביוונית λαδανον ונזכר בשם זה כתובות פ"ז ע"ב: אמר אביי פילא ולודנא וכו'.

(5) לדברי מפרשים אחרים הוא השיח לבנה והשרף הנוטף ממנו הוא הנטף הנזכר שמות ל' ליד.

(6) על־אודות הנחשים המעופפים והשתרעתם על מצרים ראה II 75.

אשר כולם צדים אותה, החיות, הצפרים ובני־האדם, היא חיה פרה ורבה כזאת; היא לבדה בין כל החיות נורעת אחרי אשר נורעה כבר. בעת אשר לאחר הולדים ברחמה כבר צמח שער, השני עודנו חלק, ואחר הולך ונוצר זה עתה בתוך האם ויחד עם זה נורעת בולד אחר. כך הוא הדבר עמה, אולם הלביאה החזקה והאמיצה מאד, מולידה רק פעם אחת בחייה ולד אחד⁽¹⁾. כי בעת אשר היא מולידה יוצאת האם יחד עם הולד. הנסבה לדבר היא, כשהעובר במעי אמו מתחיל להתנועע הוא מרטש את האם, יען צפרנים חדות לו יתר על כל החיות, וכשהוא הולך וגדל הוא חודר יותר ויותר, ובסוף, בבוא זמן הלידה לא נשאר בה אף מקום אחד בריא.

109. כן הוא גם עם העכנים ועם הנחשים בעלי הכנפים אשר בערב; לו היו פרים ורבים על־פי טבעם, לא היו בני־אדם יכולים להתקים. אולם כשהם מזדוגים זה בזו, בעוד שהזכר מזריע את הזרע, הנקבה אוזזת בצוארו, וכשהיא צמודה אינה פוסקת ממנו עד שנשכחו לשנים. הזכר מת אפוא באופן המסופר; והנקבה נענשת כעד הזכר באופן זה: למען נקום נקמת המוליד, עודם בכטן נושכים הילדים את האם ובאכלם את בטנה הם עושים להם בזה מוצא. אולם הנחשים האחרים אשר אינם מזיקים לבני־אדם, מטילים ביצים ודוגרים המון גדול של נחשים. העכנים חיים על פני כל האדמה, אבל הנחשים בעלי־הכנפים חיים כולם כאחד בערב ולא בכל מקום אחר. ולכן נראים כאלו הם רבים.

110. את הלבונה ימציאו להם אפוא הערבים באופן זה⁽²⁾. אבל את הקציעה בדרך זו: אחרי עטפם בעורות בקר ובעורות אחרים את כל הגוף ואת הפנים זולת העיניים הם יוצאים למצוא את הקציעה. היא גדלה באגם לא עמוק אשר מסביב לו ובתוכו חיות חיות בעלות כנפים, הדומות מאד לעטלפים והמצפצפות בקול נורא והן עומדות על נפשן באומץ. את אלה דרוש להרחיק מהעיניים. וכך הם חותכים את הקציעה.

111. ואת הקנמון הם אוספים באופן עוד יותר פלאי. כי איפה הוא צומח ומה הארץ אשר בה הוא גדל, אינם יכולים לאמר. מלבד אשר אחדים אומרים ואשר נראה לי, כי גדל בגלילות ההם אשר שם גודל דיוניסוס⁽³⁾. הם מספרים כי צפרים גדולות נושאות הזרדים ההם. אשר אנו קוראים אותם קנמון. כאשר למדנו מפי הפניקים, והצפרים נושאות אותן אל קניהן העשויים טיס בצלע הרים תלולים. ולאדם אין כל שביל לעלות שמה. לדבר הזה התחכמו הערבים ככה: הם חותכים גבולות שורים וחמורים ושאר בהמות לחתיכות גדולות עד כמה שאפשר

(1) כבר אריסטו הראה על הטעות הזאת.

(2) המסך מפרק 107 על דבר הכשמים.

(3) ארץ כוש.

ומביאים אותן אל הגלילות ההם ומניחים אותן סמוך לקנים ומתרחקים מהם. הצפרים יורדות ונושאות את בתרי הבהמות למעלה אל קניהן; אלה אינם יכולים לשאת ונופלים לארץ. אז ממהרים הם לבוא ואוספים את הקנמון. וכך הוא נאסף מהמקומות האלה ובא לארצות אחרות.

112. והלוט, אשר הערבים קוראים לַדְנוֹן, גדל באופן עוד יותר פלאי. כי גדל הוא במקום מעופש מאד, בכל זאת ריחו טוב מאד. כי בזקנם של שעירי העזים הוא נמצא נדבק כמו שרף מיער. מועיל הוא למשחות רבות והערבים לרב מקטירים בו.

113. די בכל אשר דברתי בדבר סמי הקטורת; אמנם, ריח נעים להפליא נודף מארץ ערב. שני מיני כבשים יש להם¹, שכדאים שאיש יתפלא עליהם ואינם נמצאים במקום אחר². לאחד מהם אליות ארוכות, לא פחות משלש אמות, ולו יתנו להם לסחבן אחריהם, יעשו בהן פצעים בהגררן על האדמה. אולם כל אחד מהרועים מבין במלאכת-עץ במדה כזו לעשות עגלות קטנות ולקשור אותן תחת האליות, בקשרם אלית כל כבש אל עגלה אחת. למין השני של הכבשים אליות רחבות, אפילו עד רוחב אמה.

114. מקום אשר שם קו הצהרים נוטה לעבר מבוא השמש משתרעת כוש, הארץ הקיצונית של הארצות המיושבות. הארץ הזאת מוציאה הרבה זהב³, פילים כבירים, עצי-בר שונים, הַכְּנָה ואנשים גדולים ויפים ומארכי-ימים מאד⁴. 115. אלה הן אפוא קצות הארץ באסיה ובלוב, אשר לקצות הארץ באירופה מערבה לא אוכל לאמר דברים ברורים, יען אינו מתקבל על לבי, כי נהר הנקרא מאת הברברים אַרְיֶדְנוֹס⁵ ישתפך לתוך הים הצפוני אשר משם, כאשר אומרים, בא האילקטרון⁶, ואינני יודע דבר אם נמצאים האיים הקסיטרִיִּים⁷ אשר מהם בא אלינו הבדיל. כי ראשית, השם ארידנוס עצמו מוכיח, כי הוא מלה יונית ולא ברברית, נוצרה בפי אחד המשוררים, ושנית אינו עולה בדי, בכל התאמצותי לשמוע מאיש אשר ראה בעיניו כי יש ים מעבר לאירופה. בכל אופן הבדיל והאילקטרון באים אלינו מקצות הארץ.

(1) לערבים.

(2) הירודוטוס טועה בזה, כי היו כבשים כאלה גם בסוריה, פרס ומצרים, השנה שבת ניב ע"ב: ואין הזכרים יוצאים בעגלה שתחת האליה שלהם: כי היכי דלא לחמסן אלייתה.

(3) גם אבנים יקרות, השנה איוב כ"ח י"ט: לא יערכנה פטרת כוש.

(4) ראה III 17, 20, 22.

(5) נהר, שאינו ידוע בדיוק. אחדים חושבים כי הירודוטוס מתכוון לנהר ויסלה, המשתפך לתוך הים הבלטי.

(6) הפניקים היו מביאים מחופי הים הבלטי את האילקטרון, ואגדות רבות היו בנוגע למוצאו.

(7) כנראה הם האיים הקסגים הקרובים לחוף מערב-דרומי של אנגליה, ומשם היה מוצא לבדיל.

116. כנראה נמצא בצפון אירופה זהב בכמות הכי גדולה⁽¹⁾. איך הדבר גם על אודות זה לא אוכל להגיד דברים ברורים; אומרים, כי האַרְיִמְסִים אנשים בעלי עין אחת, גוזלים אותו מתחת הכרובים⁽²⁾; אולם אינני מאמין גם בזה, כי יש אנשים בעלי עין אחת, בעת אשר בכל טבעם הם דומים לשאר בני־אדם. אם כן, קצות הארץ מקיפים ומכילים בתוכם את כל שאר הארצות ובהם כל אשר נחשב לנו להכִי־יפה והכי־נחמד.

117. באסיה⁽³⁾ משתרע מישור, אשר הרים סוגרים אותו מכל עבר, וחמש נקרות בהרים האלה; לפנים היה המישור הזה לחור־סְמִיִּים, ואמנם משתרע הוא על גבולות החורסמיים עצמם. ההירקניים, הפרתים, הסְרִיִּגִּים והתִּמְנִיִּים⁽⁴⁾; אחרי־כן, מעת שהשלטון בידי הפרסים, הוא שייך למלך. והנה מבין ההרים הסוגרים האלה שוטף נהר גדול ושמו אֶקֶס⁽⁵⁾. לפנים נפרד לחמשה ראשים והיה משקה את הארצות הנזכרות בלכתו הלך ונמשך דרך כל נקרה ונקרה אל ארץ של עם ועם; אולם מעת אשר הם תחת יד הפרסי, קרה להם זאת: את נקרות ההרים צוה המלך לסתום, ובנה סכרים בכל נקרה ונקרה. ויען כי נסגר מוצא המים, נעשה המישור בין ההרים פנימה לים, בהשתפך לתוכו הנהר באין כל מוצא לו. אלה, אפוא, אשר היו רגילים לפני זה להשתמש במימיו, כשאינם יכולים להשתמש בהם, הם בצרה גדולה. כי אמנם בחורף נותן להם אלהים גשם כמו לשאר בני־אדם, אולם בקיץ, כשהם זורעים דוחן ושומשום, הם יודעים מחסור במים. כאשר לא נתן להם מים מכל וכל, הם באים לפרס, הם ונשיהם, ועומדים לפני שער המלך וצועקים ומיללים. לאלה אשר המים חסרים להם ביותר מצוה המלך לפתות את הסכרים המוליכים אליהם. אחרי אשר רותה אדמתם די מים נסגרים הסכרים האלה, ומצוה לפתוח אחרים לאלה מהאחרים אשר המים חסרים להם ביותר. כפי שאני יודע מפני השמועה, הוא פותח רק אחרי דרשו הרבה כסף, מלבד המס. כל זה בענין ההוא.

118. משבעה⁽⁶⁾ האנשים אשר התקוממו נגד המג, קרה כי אחד מהם,

(1) הירודוטוס מתכון כנראה להרי אלטי בסיביריה אשר הספיקו עד גלות קליפורניה את מרבית הזהב. שבצפון הותב השוה איוב לִי כִיב: מצפון והב יאתה. כִיב כִּתָּה ע"ב: הרוצה להעשיר יצפין.

(2) השוה IV 13, 27, 79, 152; צורת הכרוב בתמונות עתיקות היא: גוף אריה, כנפים וראש של נשר.

(3) המשך ממרק 106 המדבר מהכנסות מלך פרס.

(4) על־אודות העמים האלה ראה III 93.

(5) מקומו לא ידוע היום.

(6) המשך ממרק 89.

אִינְטֶפְרָנְס, הומת מיד אחרי ההתקוממות, בעשותו את העול הזה. הוא רצה לבוא לתוך הארמון ולדבר עם המלך. והחוק הלא היה, כי מותר למתקוממים נגד המג לבוא לפני המלך מבלי להודיע, רק לא בעת אשר המלך ישכב עם אשה. ולכן חשב אינטפרנס לנכון, כי אין צורך להודיע לו¹, כי אם בהיותו אחד מהשבעה אמר לבוא פנימה. אבל שומר הסף והמביא את הידיעות לא נתנו אותו באמרם כי המלך שוכב עם אשה. אולם אינטפרנס חשב, כי דבר שקר בפיהם ועשה את המעשה הזה. הוא הוציא את הפגיון וחתך את אזניהם ואת חטמם ואחרי אשר חרו אותם על רסן סוסו קשר אותם מסביב לצוארם ושלה אותם.

119. הם הראו את פניהם למלך וספרו את הנסבה. מדוע נענשו העונש הזה. דריוש, בפחדו פן עשו הששה את המעשה הזה בדעה אחת, שלח לקרוא כל אחד ואחד לחקור את דעתו, אם הם מסכימים לאשר נעשה. וכאשר נוכח, כי לא מדעתם נעשה המעשה הזה, צוה לתפוש את אינטפרנס ואת בניו ואת כל משפחתו, יען חשש מאד, כי הוא יחד עם משפחתו אומרים להתקומם נגדו. אחרי אשר תפש אותם, אסר אותם למסרם להריגה. אשתו של אינטפרנס באה עד לפני שער המלך ובכתה וצעקה. וכאשר עשתה ככה זמן רב, השפיעה על דריוש כי יחמול עליה ושלה שליח כי יאמר לה: „אשה, המלך דריוש נותן לך אחד מבני משפחתך הנתפשים, כי תצילי מבין כולם את מי שאת רוצה בו.“ אחרי אשר חשבה בדבר השיבה זאת: „אם המלך נותן לי את נפש אחד מהם, אני בוחרת מבין כולם באחי.“ כשמוע דריוש את הדברים האלה, תמה לדבריה ושלה אליה ואמר: „אשה, המלך שואל אותך, מה הנמק אשר אתך, לותר על בעלך וילדיך ולבחור בהצלת אחיך, הרחוק ממך מאשר ילדיך ופחות אהוב עליך מאשר בעלך.“ היא השיבה את הדברים האלה: „המלך, בעל אחר אולי יהיה לי עוד, ברצות האל, גם ילדים אחרים, אם אובד את אלה. אולם אבי ואמי אינם עוד בחיים כי יהיה לי עוד אח בכל דרך מן הדרכים. מתוך נימוק זה דברתי את דברי.“ דברי האשה נראו בעיני דריוש כנכונים ומתוך קורת־רוח נתן לה את זה אשר דרשה ואת הגדול בבניה, ואת האחרים כולם צוה להרוג. באופן המסופר נעדר עד מהרה אחד מהשבעה.

120. בערך בעת אשר חלה קמביסס קרה הדבר הזה: אורוֹיִטִיס, איש פרסי, נתמנה מאת כורש לפחה בסרדיס. האיש הזה השתוקק למעשה לא ישר. אף כי לא עשה לו פוליקרטס מסמוס דבר רע ולא דבר עליו רעות וגם לא ראהו מעולם, השתוקק לתפשו ולקחת את נפשו, כאשר הרוב אומרים מסבה זו: לפני שער המלך ישבו פעם אורוֹיִטִיס ופרסי אחר ושמו מְסֶרֶפְטִיס, המושל בחבל דֶקְלִיאֵן²; ושני האנשים האלה עברו מתוך דברים למריבה. בהתוכם על

(1) למלך.

(2) בארץ פריגיה.

אודות גבורה אמר מטרובטיס, בהוכיחו את אורויטיס: „האומנם נחשב אתה לאיש בין אנשים, אתה אשר לא רכשת והוספת למלכך את האי סמוס, הקרוב אל החבל שלך, בשעה שהיה נקל מאד לרכוש אותו, הלא הוא בא בידי אחד מהתושבים על-ידי התקוממות בעזרת חמשה-עשר⁽¹⁾ איש מזוינים ועוד היום הוא מושל בוי. והנה אחדים מספרים, כי בשמעו את הדברים האלה ובהתעברו על החרפה, התאווה לא כל כך להנקם באיש אשר אמר את הדברים האלה, כי אם ביחוד להשמיד בכל אופן את פוליקרטס, אשר בגללו שמע את הדברים הרעים.

121. אבל המעוט אומר, אורויטיס שלח לסמוס מלאך כי ידרוש איזה דבר, – כי לא מסופר, מה הדבר – וקרה המקרה, כי פוליקרטס שכב באולם הגברים ואֶנְקְרִיאון⁽²⁾ מֶטָאוס היה במעמד זה. והנה, אולי, בכונה זלול בענין אורויטיס, או כי יד המקרה היתה בזה, כי בבוא מלאך אורויטיס ואמר את דבריו, לא הפנה פוליקרטס את פניו אליו – כי במקרה שכב ופניו אל הקיר – ולא השיבו.

122. את שתי הסבות האלה מספרים בדבר מותו של פוליקרטס, וביד כל איש להאמין בזו אשר ירצה. אורויטיס, אשר ישב בִּמְנִיִּסְיָה⁽³⁾ הבנויה מעבר לנהר מִיאֶנְדְרוֹס שלח את מִיֶּרְסוֹס בן גִּיגֶס, איש לודי, לסמוס, להודיע איזה ידיעה, אחרי אשר נודע לו מה בדעתו של פוליקרטס. כי פוליקרטס הוא הראשון בין היוונים אשר אנחנו יודעים אשר שאף לשלטון על הים⁽⁴⁾, מלבד מינוס⁽⁵⁾ מֶקוֹנוֹסוֹס ומלבד מי שמשל אולי לפניו על הים. בתקופה הנקראת האנושית⁽⁶⁾ הראשון הוא פוליקרטס אשר היו לו תקוות רבות למשול על יוֹנִיָה והאיים. לכן כאשר נודע לאורויטיס, כי הוא חושב בלבו דבר זה, שלח אליו מלאך, כי יאמר לו את הדברים האלה: „אורויטיס אומר לפוליקרטס את הדברים האלה: שמעתי, כי שואף אתה לדברים גדולים אבל אוצרותיך אינם לפי מחשבותיך. ועתה תעשה ככה ותרים אותך ותציל גם אותי: המלך קמביסס מבקש את נפשי, ולי נודע זה ברור. הוציא מפה אותי ואת אוצרותי, חלק מהם יהיה לך וחלק תתן לי, בעזרת האוצרות תמשול על כל יון. ואם אינך מאמין לי אשר לאוצרות, שלח איש הנאמן לך ביותר ואראה אותם לך.“

(1) כנראה המספר הזה אינו גבוה, והמקור משובש.

(2) משורר לירי מפורסם ביון, שיריו תרגם טשרניחובסקי לעברית.

(3) בארץ קריה.

(4) שלטון הסמיים על הים היה משנת 550 – 520 בקירוב.

(5) מלך אנדי בכרתים. ראה I 171.

(6) כלומר בתקופה היסטורית בנגוד להירואית.

123. כאשר שמע פוליקרטס את הדברים האלה הסכים בשמחה ויען, כנראה, חמד מאד את האוצרות, שלח תחלה את מיאנדרוס בן מיאנדרוס, אחד מהאזרחים, אשר היה סופרו, לרגל. כעבור זמן מעט אחרי הדברים האלה נדב הוא¹ את כל היקר מאולם הגברים של פוליקרטס, שהוא כדאי להראות, למקדש הֵיֶרִי. כאשר נודע לאורויטיס, כי המרגל עומד לבוא, עשה ככה: הוא צוה למלא שמונה ארגזים אבנים ולהשאיר למעלה על השפה רק כֶּחָצֵר, ועל האבנים שם זהב; אחרי־כן קשר² את הארגזים אשר היו מעתה מוכנים, וכאשר בא מיאנדרוס וראה אותם, הודיע לפוליקרטס.

124. והוא, בכל אשר הזהירוהו קוסמיו, עד כמה אוהביו, הכין עצמו לנסוע, ואף מלבד אלה נגד המראה אשר ראתה בתו בחלום: נדמה לה כי אביה מרחף באויר רוחץ בידי זוס, משוח בידי קְלִיוֹס. כאשר ראתה את המראה הזה, התאמצה בכל כוחה כי לא יסע פוליקרטס אל אורויטיס, ואף בעת לכתו אל האניה בעלת חמשים משוטים, נבאה לו דברים קשים. הוא אֵינִים עליה כי אם ישוב בשלום, תשב בבתוליה זמן רב; והיא התפללה כי הדבר הזה יקוים, כי היא בוחרת לשבת זמן רב בתולה מאשר לאבד את אביה.

125. פוליקרטס לא שם לבו לכל העצות היעוצות לו ונסע אל אורויטיס ולקח אתו רבים מחבריו. ביניהם גם את דִּימוֹקְדֵס בן קְלִיפֹן, איש קרוֹטוֹן, אשר היה רופא ובאומנתו היה החשוב בין בני דורו. בבואו למגניסיה היה סופו מנוול, לא ראוי לא לו ולא להלך־רוחו, כי מלבד הטיִנָּנִים בִּסְרִקוֹסִי³ אין אף אחד מטירני יון האחרים ראוי להדמות לפוליקרטס ברוחב דעתו. אחרי אשר הרג אותו אורויטיס באופן שאין לתאר, צלבהו⁴. מהאנשים אשר באו אתו, אלה אשר היו מסמוס שלח לביתם, בדרשו מהם, כי יכירו לו טובה על החרות שנתן להם, ואלה אשר היו זרים בין הבאים אתו או עבדיו כבש לעבדים והחזיק בהם. בפוליקרטס התלוי נתקיים כל חלום בתו: אכן רוחץ בידי זוס מדי ירד גשם עליו ונמשח בידי השמש, כאשר פרצה לחות מתוך גופו. ככה בא הקץ על אשרו הרב של פוליקרטס, — כאשר חזה לו מראש אמסוס מלך מצרים.

126. כעבור זמן מעט באה נקמת פוליקרטס באורויטיס. יען אחרי מות

(1) מיאנדרוס מלך בסמוס אחרי מות פוליקרטס. ראה III 142.

(2) קודם שהמציאו את המנעולים היו סוגרים ארונות ברצועות ובקשורים מחוכמים.

(3) האחים גלון והירון שררו בסירקוסי בשנות 484 — 467. ראה VII 153. שניהם הצטינו

בעשרם ובתקפם, תמכו הרבה בחכמים ומשוררים, בביהם חיו איסחילוס פינדרוס, סימונידס, בקחילידס.

(4) הוא הומת בשנת 522.

קמפיסיס וממשלת המגיס נשאר אורויטיס בסרדיס ולא עשה מאומה להביא עזרה לפרסים אשר לוקח מהם שלטונם בידי המדים, אלא במבוכה הרג את מטרובטיס, מושל דסקיליון, זה אשר חרף אותו בגלל עניני פוליקרטס, גם את בנו של מטרובטיס, קרנפסיס, אנשים נכבדים מבין הפרסים; גם עשה עוד מעשים רעים שונים, כמו כן צוה להרוג רץ אחד, אשר בא אליו מאת דריוש, בשובו בידי אנשים אשר הושיב כי יארבו לו בדרך, יען הידיעה, אשר הביא לא שמחה, ואחרי רצחו בער אותו ואת סוסו.

127. כאשר הגיע דריוש לשלטון, שאף להתנקם באורויטיס על כל מעלליו, ביחוד על מטרובטיס ובנו. אולם חשב לא לשלח ישר צבא נגדו, כי עוד לא היו עניניו מסודרים, ואך זה מקרוב בא השלטון לידי. גם שמע כי לאורויטיס חיל גדול, לו אלף פרסים נושאי-כידון ומושל הוא על החבל הפריגי, הלודי והיוני. לכן חבל דריוש תחבולה זו: הוא קרא לאספה את נכבדי הפרסים ואמר להם כדברים האלה: „הפרסים, מי מכם מקבל על עצמו להוציא לפועל את הדבר הזה בתבונה, לא ביד חזקה ולא ברעש? במקום שהתבונה דרושה, שם לא נעשה מאומה ביד חזקה. מי מכם אפוא יביא אלי את אורויטיס חי או יהרוג אותו? הוא לא עזר לפרסים במאומה, כי אם עשה להם רעות גדולות; כן השמיד שנים מקרבנו, את מטרובטיס ובנו, כן הורג הוא את אלה אשר הזמינו אותו ואשר נשלחו ממני. הוא מראה זדון-לב אשר אין לשאת. טרם יביא על פרסים רעה יותר גדולה, עלינו לעצור בעדו על-ידי מותו“.

128. דריוש שאל זה, ושלשים אנשים היו נכונים, כל אחד חפץ לעשות את הדבר. כאשר רבו ביניהם עצר בעדם דריוש בצוותו להפיל את הגורל. וכאשר הפילו גורל, נפל הגורל מבין כולם על בגיאוס⁽¹⁾ בן אַרְטוֹנְטִיס. כאשר נלכד בגיאוס בגורל עשה ככה: הוא כתב מכתבים רבים הנוגעים בענינים רבים וחתם אותם בחותם דריוש⁽²⁾ ואותם לקח לסרדיס. כאשר הגיע שמה ובא לפני אורויטיס פתח את המכתבים אחד אחד ומסר אותו לסופר המלך לקראו. כי לכל פחה יש סופרי המלך. למען ינסה את נושאי הכידון מסר בגיאוס את המכתבים אם יהיו נכונים לבגוד באורויטיס. כראותו כי הם מכבדים מאד את המכתבים ועוד יותר את הקרוא מעליהם, מסר אחר, אשר בו היו המלים: „פרסים, המלך דריוש מצוה לכם לבלי להיות נושאי-כידוני של אורויטיס“ כשמעם את המלים האלה הורידו לו את הכידונים. כאשר ראה בגיאוס כי הם שומעים לדברי המכתב בדבר זה, חזק את לבו ומסר לסופר את המכתב האחרון, ובו היה כתוב: „המלך דריוש מצוה לפרסים אשר בסרדיס להרוג את אורויטיס“ כאשר שמעו

(1) השם בעברית בגוי, נזכר עזרא ב' ב', נחמיה ז' ז'.

(2) השוה אתר ד' י"ג, ח' י': ויחתם בשבעת המלך.

נושאי הכידון את הדברים האלה, שלפו את חרבותיהם והרגוהו מיד. כן באה על אורויטיס הפרסי נקמת פוליקרטס מסמוס.

129. אחרי אשר הגיעו (1) וְהָעָלוּ אוצרות (2) אורויטיס לשושן קרה זמן מועט אחרי־כן כי המלך דריוש בצאתו לצוד ציד חיות קפץ מעל הסוס ונקעה רגלו, והיא נקעה קצת קשה, כי הקרטול נשמת מהפרק. ויען כי היה רגיל גם לפני זה כי מסביב לו יהיו רופאים ממצרים אשר נחשבו לגדולים ברפואה (3), שאל בהם, אבל הם משכו והטו את הרגל הנה והנה בכח והגדילו עוד יותר את היסורים. כשבעה ימים ושבעה לילות לא ישן דריוש לרגלי היסורים האלה, וביום השמיני, כאשר ראה את עצמו ברע, מספר לדרישו איש אחד, אשר שמע לפנים, עוד בסרדים, על דבר אומנותו של דימוקידס מקרוטון; והוא צוה למהר ולהביאהו לפניו. הם מצאוהו בין עבדי אורויטיס, עוזב באיזה מקום שהוא והביאוהו וכבלים ברגליו ולבוש בלואי־סחבות.

130. וכשהעמד לפניו שאלהו דריוש, אם האומנות ידועה לו. הוא כחש, כי ירא פן לא יתנו לו לשוב ליון לעולם אם יגלה על עצמו. אולם דריוש הבין, כי יודע הוא היטב, רק מתנכר הוא, וצוה לאלה אשר הביאוהו להביא לפניו מגלבים ועקרבים. ועתה אמנם הודה, אך אמר, כי הוא אינו יודע את הדבר על בריו, הוא רק התהלך עם רופא ורק מעט הוא יודע מהאומנות. אחרי אשר נמסר הענין בידי, השתמש בתרופות יווניות ועלה בידו על־ידי תרופות רכות אחרי החריפות, כי תשוב אליו השינה ואחרי זמן מועט השיב אותו לאיתנו, אחרי אשר התיאש כבר, כי תהיה לו עוד רגל טובה. דריוש נתן לו אחרי־כן למתנה שתי זוגות כבלי זהב. אבל זה שאלהו, אם הוא מתכון לתת לו משנה אסון בעד זה אשר השיב אותו לאיתנו. דבריו מצאו חן בעיני דריוש וישלח אותו אל נשיו. הסריסים אשר הובילוהו אמרו לנשים, כי הוא האיש אשר השיב למלך את חייו. והנה שאבה כל אחת מהן בספל מתוך ארגו הזהב ונתנה לדימוקידס. והמדה היתה כה גדושה, עד אשר מהאיסתירים (4) אשר נפלו מהספלים אסף העבד אשר הלך אחריה, שמו היה סקיטון, והתלקט לו סכום זהב גדול.

131. דימוקידס זה יצא מקרוטון ובא להתרועע עם פוליקרטס באופן זה: בקרוטון היה רב תמיד עם אביו, אשר היה איש חמה, וכאשר לא יכול

(1) העבדים והבהמות.

(2) הסגולות. נכסי הרוגי מלכות נפלו לאוצר המלך. השוה אסתר ח' א': ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש לאסתר המלכה את בית המן. גם ענין גבות היורעאלי מלכים א' כ"א.

(3) רופאי מצרים היו מפורסמים, ראה II 84.

(4) דרכמונים טבע דריוש בפעם הראשונה והיו נקראים אחר כך על שמו. ובתלמוד כתובות ע"ד ע"א: וכמה אסתר לא פלגה דווא. ובירושל' שקלים ב' ג' נקראים דרכונות של זהב.

יותר לשאת אותו. עזבוהו והלך לאיגינה. הוא התישב בעיר הזאת ועוד בשנה הראשונה עלה על שאר הרופאים, אף כי לא היה מוכן לדבר ולא היה לו דבר מכל המכשירים הדרושים לאומנותו. בשנה השניה שכרו אותו האיגיניסים בעד ככר מאוצר המדינה, בשנה השלישית האתונאים בעד מאה מנה, בשנה הרביעית פוליקרטס בעד ככרים. וכך בא לסמוס. ועלידי האיש הזה ביחוד נתפרסם שם הרופאים מקרוטון⁽¹⁾.

132. בימים ההם אפוא, אחרי רפאו את דריוש, היה לדימוקידס בשושן בית גדול מאד והיה אוכל על שולחן המלך, והיה לו הכל חוץ מדבר אחד, היכולת לשוב ליון. הוא הציל גם את הרופאים המצרים, אלה אשר רפאו בתחלה את המלך ואשר עמדו להצלב, יען כי היו נופלים מהרופא היווני, בהמליצו עליהם לפני המלך. ככה הציל קוסם אחד מאיליס אשר נלוה אל פוליקרטס ואשר היה נעזב בין העבדים, כי כבודו של דימוקידס היה גדול מאד בעיני המלך.

133. זמן מועט אחר זה קרו המקרים האלה: אטוסה, בת כורש, אשת דריוש, עלתה לה מכה בדד אחד, ואחרי אשר נפתחה, פשתה יותר. כל עוד אשר היתה המכה קטנה הסתירה אותה ומתוך בושה לא ספרה לכל איש, אולם כאשר היתה ברע, שלחה לקרוא את דימוקידס והראתה לו. הוא הבטיח לרפא אותה, אם תשבע לו לגמול לו כמעשהו את אשר ידרוש ממנה, אבל לא ידרוש דבר אשר ימיט עליה חרפה.

134. ואחרי אשר רפא אותה והשיבה לבריאותה דברה אטוסה לדריוש, בעת היותו עמה במטה, את הדברים אשר שם דימוקידס בפה: "המלך, אף כי עוז גדול כזה בידך, אתה יושב על מקומך ואינך מוסיף לרכוש לפרסים לא עם ולא עוז. יאה לאדם צעיר ובעל אוצרות גדולים, כי יראה כחו במפעלים, למען גם ינכחו הפרסים, כי איש מושל בהם. משני טעמים מועיל לך לעשות זאת, הן כי ידעו הפרסים, כי איש עומד בראשם, הן כי יהיו טרודים במלחמה ולא ימרדו בך מתוך בטלה⁽²⁾. עתה בידך להראות מעשים, כי עוד בגיל צעיר אתה בגדול הגוף גדלה עמו גם הנפש, ובהוקינו מזקינה גם היא ונעשית קהה לכל דבר". היא דברה כל זה כאשר שמו בפה, אבל הוא השיב לה כדברים האלה: "אשה, דברת כל אלה כאשר היה גם בלבי לעשות, כי גמרתי בדעתי לגשר

(1) בכתבי יד באים עוד המשפטים האלה אשר תכנס וסגנונם מעידים עליהם, כי הם הוספה מאוחרת: כי קרה הרבה כאשר דברו על הרופאים מקרוטון כראשונים ביון, והשניים להם הקיריניאים, אותו הזמן גם הארגינים נחשבו לראשונים בין היוונים במוסיקה.

(2) השוה לזה תמורה ט"ז ע"א: לך וטורדן במלחמה (שלא ימרדו בך).

גשר מהיבשת הזאת אל היבשת השניה¹ ולצאת למלחמה על הסקיתים, והענין יצא למעולה בעוד זמן מה. על זה אמרה אטוסה את הדברים האלה: „ראה גם ראה ועזוב לצאת בראשונה נגד הסקיתים. כי אלה, מתי שתרצה, יהיו לך; אתה, צא לי למלחמה על יון. לפי מה ששמעתי משתוקקת אני, כי תהיינה לי שפחות לקוניות, ארגוניות, אטיקות וקורניניות. הלא אתך האיש הנבון בכל האנשים, אשר יבאר לך כל דבר על אודות יון והוא יהיה מורה הדרך, זה אשר רפא את רגלך“. משיב דריוש: „אשה, יען כי טוב בעיניך כי אשתער תחלה על יון, מוצא אני לטוב לשלוח תחלה אליהם אחדים מהפרסים כמרגלים יחד עם האיש אשר דברת, כי יחקרו ויתורו כל דבר בהם ויודיעו לנו, ואחרי אשר אדע הכל אצא נגדם“.

135. את הדברים האלה דבר ומלא מיד אחרי דבריו, כי אך עלה השחר קרא לתשעה־עשר אנשים נכבדים מהפרסים ופקד עליהם ללכת אחרי דימוקידס ולעבור בחופי ים יון, וכי לא יברח מהם דימוקידס, כי אם יחזירוהו בכל אופן. אחרי אשר צוה לאלה את הדבר הזה שלח אחרי־כן לקרוא לדימוקידס ובקש ממנו, כי אחרי אשר יוליך את הפרסים ויראה להם את כל יון, ישוב, תשורות לאביו ולאחיו צוה לו לקחת עמו את כל מה שאפשר להעביר באניה והבטיחהו לתת לו אחרים במקומם כפלי־כפלים, מלבד המתנות האלה אמר להוסיף לו אני־משא מלאה חפצים שונים אשר תפליג יחד עמו. דריוש הציע אפוא את הדברים האלה, כאשר נראה בעיני, בלי כל מחשבה רעה. אולם דימוקידס לא הודרו לקבל את כל אשר נתן לו, כי ירא פן נסה ינסה אותו דריוש, רק אמר, כי רוצה הוא להשאיר את כליו במקומם, כי יהיו לו אחרי שובו, אכן את אני־המשא אשר הציע לו דריוש מתנה לאחיו, אמר לקבל. אחרי אשר צוה גם לו אותם הדברים, שלח אותם דריוש אל הים.

136. הם ירדו לפניקיה ולעיר הפניקית צידון והכינו מיד שתי אניות־משוט ויחד עמהן גם אני־משא גדולה מלאה חפצים שונים. אחרי הכינם הכל הפליגו ליון. הם חתרו לאורך חופיה. תרו אותה ורשמום, עד אשר תרו את הרוב והתשוב בהם ובאו לִטְרַס² אשר באיטליה. ופה, ברצותו לעשות נחת רוח לדימוקידס, התיר אֲרִיסְטוֹפִילִידִס מלך הסְרִגְנִים, את ההגים אשר לאניות המדים, גם אסר את הפרסים עצמם, בתתו אותם למרגלים. בעת אשר קרה להם זה מגיע דימוקידס לקרוטון, וכאשר הגיע כבר אל עירו, התיר אריסטור־פילידס את הפרסים והשיב להם את אשר לקח מאניותיהם.

(1) מאסיה לאירופה.

(2) טרנטוס.

137. הפרסים הפליגו מפה וכרדפם אחרי דימוקידס, באו לקרוטון. הם מצאו אותו בשוק ותפשוהו. חלק מאנשי קרוטון יראו מפני כח הפרסים והיו נכונים לעזבו לנפשו. אולם חלק מהם תפשו גם הם בו וכאשר הזכו את הפרסים במקלות, אמרו אלה להם: „אנשי קרוטון, ראו את אשר אתם עושים אתם חוטפים איש, אשר ערק מפני המלך. איך יתחשב המלך דריוש עם מעשה זדון כזה? איזו תוצאות תהיינה לכם מהמעשה הזה בחטפכם אותו מידינו? איזו העיר אשר עליה נבוא בראשונה להלחם אם לא זו, איזו היא אשר ננסה לכבוש לעבדים תחלה?” בדברים אלה לא השפיעו על אנשי קרוטון, כי אם אחרי עובם את דימוקידס ואניתהמסא, אשר הוליכו עמהם, נלקחה מהם, שבו והפליגו לאסיה ולא נסו עוד לבוא ולחקור את יתר חלקי יון, אחרי אבדם את מנהיגם. אולם את זה פקד עליהם דימוקידס טרם נסעם וצוה עליהם לאמר לדריוש כי דימוקידס לקח לו לאשה את בת מילון⁽¹⁾. כי שם המתגושש מילון היה גדול אצל המלך. ומטעם זה, כאשר אני חושב, החיש דימוקידס את הנשואים האלה והוציא עליהם הרבה כסף, למען יראה דריוש, כי גם בארצו הוא איש נכבד. 138. בהפליגם מקרוטון נשברו אניותיהם והשלכו הפרסים אל יפִיגִיָה⁽²⁾

ושם לוקחו לעבדים, אולם גילוס, איש מִסְרִס, בורח, פדה אותם והביא אותם אל המלך דריוש. הוא היה נכון לתת לו בעד מעשהו כל אשר ידרוש ממנו. אולם גילוס בכר את שובו לטרס, אחרי אשר ספר תחלה למלך את אסונו. ולמען לא יחריד את יון, אם למענו יפליג צי אדיר לאיטליה, אמר, כי הקנידים לבדם יספיקו להשיבו אל ארצו, כי חשב, בהיותם אוהבי יושבי טִרְס, תהיה חזרתו על ידם קלה מאד. דריוש הבטיח זאת וקים את הבטחתו. כי הוא שלח מלאך לקנידוס וצוה להם להוליך את גילוס לטרס. אכן הקנידים שמעו בקול דריוש, אך לא יכלו לפתות את יושבי טִרְס ולא היה כח בידם לעשות את הדבר ביד חזקה. כן קרה הדבר, ואלה היו הפרסים הראשונים אשר באו מאסיה ליון והיו למרגלים בענין שכזה.

139. אחר הדברים האלה לכד המלך דריוש את סמוס, העיר הראשונה בין כל הערים היווניות והברבריות⁽³⁾, בגלל סבה זו: כאשר עלה קמביסס בן כורש עם צבאו על מצרים, באו למצרים יוונים רבים, חלק מהם, כמובן, לרגלי מסחרם, אחרים לעבוד בצבא, אחדים גם לתור את הארץ עצמה, ובין אלה היה גם פִּילֹסוֹן בן אֵיֶיקִיס אחי פוליקרטס וגולה מסמוס. לסילוסון זה שחקה השעה במקרה זה: הוא לקח מעיל אדום ועטוף בו טִיל בשוק אשר בגוף. כראות אותו

(1) מילון מקרוטון היה לודר מפורסם בזמנו. הוא נצח במשחקים שלשים ושלש פעם.

(2) בדרוס איטליה.

(3) אשר לכר.

דריוש, אשר היה אז בין נושאי־הכידון של קמביסס ולא היה עוד נכבד מכל וכל, חמד מאד את המעיל ונגש אליו לקנותו. סילוסון ראה את דריוש חומד מאד את המעיל, אמר, כאלו ההשגחה העליונה שמה את דברו בפיו: „לא אמכור אותו בכל מחיר, אולם אתננו לך חנם, אם הדבר מוכרח להיות כן“. דריוש הסכים לדבר ולקח את הבגד, אבל סילוסון חשב, כי בעקב תמימותו אבד המעיל ממנו.

140. אולם כאשר מת קמביסס כעבור זמן והשבעה התקוממו נגד המג ומהשבעה תפש דריוש את המלוכה, נודע לסילוסון, כי המלכות באה לידי האיש ההוא אשר לו נתן לפניו במצרים לבקשתו את הבגד. הוא הלך אפוא לשוֹשן־וישב לו בחצר החיצונה של בית המלכות ואמר כי הוא עשה חסד עם דריוש. שומר הפתח שמע זאת והודיע למלך. הוא תמה ואמר לו: „ומי הוא איש־החסד מבין היוונים, אשר עלי להחזיק לו טובה, הלא זה זמן קצר אשר הממשלה בידי ואיש מהם לא בא מעולם אלינו, ואין עלי להחזיק טובה לכל איש יווני בכל־זאת הביאו את האיש פנימה, למען אדע מה הוא רוצה לאמר בזה“. שומר הפתח הביא את סילוסון, ובעמדו לפני המלך שאלוהו המתורגמנים מי הוא ומה עשה כי אומר הוא להיות איש חסדו של המלך. סילוסון ספר את כל הענין בדבר המעיל וכי הוא הוא האיש אשר נתן אותו. על זה השיב דריוש: „הנעלה באנשים, האתה זה, אשר נתת לי מתנה, בעוד אשר לא היה בידי כל עוז? אף כי היתה קטנה, תודתי תהיה שוה כאילו קבלתי היום ממי שהוא מתנה גדולה. אתן לך בעדה זהב וכסף לרוב, כי לא תנחם לעולם אשר עשית חסד עם דריוש בן היסטספס¹“. על זה אמר סילוסון: „אל תתן לי, המלך, לא זהב ולא כסף, כי אם הציל את מולדתי סמוס, אשר אחרי מות אחי פוליקרטס בידי אורויטיס מושל עליה עתה אחד מעבדינו. את זאת תתן לי בלי לשפוך דם ובלי עבדות“.

141. כשמוע דריוש את הדברים האלה שלח צבא ועל הצבא הפקיד את אוטניס, אחד משבעה האנשים, ופקד עליו למלא את כל אשר יבקש סילוסון. אוטניס ירד אל הים וסדר את הצבא.

142. כח הממשלה על סמוס היה בידי מִיאָנְדְּרִיאָוס בן מִיאָנְדְּרִיאָוס, אשר פוליקרטס מלא את ידיו לפקח על השלטון. הוא שאף להיות הישר בבני־אדם, אבל לא עלה בידו. כי כאשר נודע לו דבר מות פוליקרטס, עשה ככה: ראשית בנה מזבח לזוס המשחרר ומסביב לו הגבול שטח קדוש, אשר הוא היום בפרור העיר, ואחרי עשותו זאת, קרא את כל האזרחים לאספה ואמר כדברים האלה: „לי, כאשר תדעו גם אתם, נמסר מאת פוליקרטס השרביט וכל הכח

(1) אשר להכרת טובה של מלכי פרס השהו אסתר ו' ג': ויאמר המלך מה נעשה יקר

וגדולה למרדכי על זה וכו'.

ובידי להיות לכם למושל. אולם, את אשר אני מגנה ברעי לא אעשה אני עד כמה שיש לאל ידי. כי פוליקרטס ברדותו באנשים אשר ישוו לו לא מצא חן בעיני, ולא איש אחר העושה כמעשה הזה. והנה בא על פוליקרטס את אשר מנה לו גורלו ואני מוסר בידכם את השלטון ומכריו משפט אחד לכם. אולם חושב אני לצדק, כי יהיו לי אותיות-כבוד אלה: מאוצרות פוליקרטס יוקחו ששה ככרים וינתנו לי, מלבד זה אני לוקח לי ולזרעי אחרי לדורות עולם את כהונת זוס המשחרר, אשר בניתי לו מקדש ונותן לכם את החרות. את הדברים האלה אפוא הודיע לסמייס; ומביניהם קם אחד ויאמר: „הלא אינך ראוי כלל למשול עלינו כי מוצאך שפל ואיש רע-מעללים אתה; אין זאת כי אם עליך לתת דין וחשבון על האוצרות אשר הם תחת ידיך“.

143. כה דבר האיש והוא היה נכבד בין האזרחים, שמו היה סְלֶסְרְכֹוס. ומיאנדריאוס חשב בלבו, אם הוא יתיר על השלטון, יתנשא איש אחר לטירנוס במקומו, לכן לא היה עוד בדעתו לותר עליה, כי אם נסג אל המבצר ושלח לקרוא את כל אחד ואחד, כאלו בדעתו לתת דין וחשבון על האוצרות ותפש ואסר אותם; בהיותם אסורים, חלה אחרי-כן מיאנדריאוס במחלה. ויען כי אחיו, שמו היה לִיקְרִיטֹוס, קוה כי ימות, צוה להרוג את כל האסורים, למען יהיה לו יותר קל להתווק בשלטון על סמוס; הלא, כנראה, לא רצו להיות חפשים.

144. וכאשר הגיעו הפרסים לסמוס בהוליכם עמהם את סילוֹסון, לא הרים איש ידו נגדם ואנשי מיאנדריאוס המתקוממים וגם מיאנדריאוס עצמו אמרו כי נכונים המה לכרות ברית ולצאת מהאי. וכאשר אוטניס הסכים לתנאים אלה וכרת את הברית, העמידו החשובים מבין הפרסים כסאותיהם מול המבצר וישבו עליהם.

145. לטירנוס מיאנדריאוס היה אח, כמעט משוגע, ושמו חֶרִילָאוֹס. הוא היה אסור בקיפה בגלל חטא אשר חטא. ויהי בשמעו ביום ההוא מכל הנעשה והשקיף מתוך הכיפה וראה את הפרסים יושבים בשלוה. צעק ואמר, כי הוא רוצה לדבר עם מיאנדריאוס. כשמוע זה מיאנדריאוס, צוה להתיר את כבליו ולהביאם לפניו, ומיד כאשר הובא לפניו התחיל לחרף ולגדף ולפתות אותו להתנפל על הפרסים, באמרו דברים כאלה: „אתה הרשע בבני-אדם, אותי, אף כי אני אחיך ולא פעלתי און אשר בגללו עלי להיות אסור בכבלים, אסרת ושמת בכיפה, אבל בראותך את הפרסים מגרשים אותך ועושים אותך כי תהיה נע ונד בארץ, אינך מרהיב בנפשך לנקום נקמתך בהם, בעת אשר נקל לך כל כך להתגבר עליהם. אולם אם אתה ירא מפניהם, תן בידי את השכירים ואני אגמול להם על אשר באו הנה, ומוכן אני לשלוח אותך מהאי“.

146. את הדברים האלה דבר חרילאוֹס. מיאנדריאוס קבל את ההצעה,

לא, כאשר אני חושב, יען כי היה סכל עד כדי לחשוב, כי הוא עם חילו יתגבר על חיל המלך, רק מתוך קנאה לסילוסון, אשר יכבוש בלי עמל את העיר בשלוט. לכן רצה להתגרות בפרסים, למען החליש את כח סמוס ככל אשר יוכל ובמצב כזה ימסור לו, בידעו היטב, כי אם יקרה לפרסים רעה, יחרה אפס בסמיים ביותר, וגם ידע, כי מוצא בטוח לו מהאי בכל עת שיחפון, כי צוה לחפור לו דרך נסתרה המוליכה מהמבצר אל הים, ובכן מיאנדריאוס עצמו מפליג מסמוס ואת כל השכירים זיין חרילאוס. הוא פתח את השערים והוציא אותם על הפרסים אשר לא פללו זאת כלל וכלל, בחשבם כי באו לידי הסכם בנוגע לכל דבר. השכירים התנפלו על הפרסים אשר ישבו על הכסאות ואשר היו נכבדים מאד והרגום, והנה אלה עשו את מעשיהם, ושאר הצבא הפרסי מהר ובא לעזור; הוא הדף את השכירים וסגר אותם בתוך המבצר.

147. כאשר שמע שר הצבא אוטניס את האסון הגדול אשר קרה את הפרסים, שכח את מצות דריוש, אשר צוה איתו בשלחו, כי לא יהרוג איש מהסמיים ולא יכבוש איש מהם לעבדים, כי אם ימסור את האסילוסון בלי כל היוזק. הוא שכח אפוא ולא זכר את הצו הזה ופקד על צבאו להרוג את כל הבא לידם באין הבדל בין איש לילד. לכן צר חלק אחד של הצבא על המבצר, החלק השני הרג את כל אשר פגע בדרך באין הבדל אם במקדש או מחוץ למקדש.

148. מיאנדריאוס נס מסמוס והפליג ללקדימון; אחרי אשר בא שמה והעביר את כל אשר לו בברחו, עשה ככה: מדי הציגו את כליהשתיה מכסף וזהב לראוה, היו עבדיו שוטפים אותם ובשעה זו היה הוא משוחח עם קליאומניס⁽¹⁾ בן אנפסנדידיס, מלך שפרטה, ומשך אותו עד ביתו. כראות קליאומניס את כליהשתיה התפלא והשתאה⁽²⁾. מיאנדריאוס אמר לו, כי יקח מהם לביתו את אשר הוא רוצה, ואף כי אמר לו מיאנדריאוס פעמים ושלש, הראה עצמו קליאומניס להישר באדם, בחשבו לאייושר לקבל מתנות, וכאשר שם אל לבו, כי ימצא מיאנדריאוס עזרה אצל אזרחים אחרים, בתתו להם מתנות, הלך אל האפודים⁽³⁾ ואמר להם, כי יותר טוב הוא לשפרטה אם יעזוב הגר הסמי את הפלופוניסוס, למען לא יפתה לא אותו ולא איש אחר מהשפרטים לעשות נבלה. וישמעו לו ויוציאו כרוז כי יעזוב מיאנדריאוס את הארץ.

149. על סמוס פרשו הפרסים את רשתם ומסרוה לסילוסון שוממה מבני אדם. אולם כעבור זמן עזר שר הצבא אוטניס להושיב בה אנשים לרגלי חזון אשר ראה בחלום ומחלה אשר חלה במבושיו.

(1) קליאומניס I מלך 520 — 491 וגזר V 49 — 51.

(2) כי בשפרטה לא היו כלי-כסף וכלי-זהב שכיחים.

(3) חמשת הפקידים הגבוהים בשפרטה.

150. בעת אשר צי־המלחמה הפליג לסמוס התקוממו הבבלים, אשר התכוונו היטב מאד לדבר. כי בעת אשר המג משל והשבעה התקוממו, בכל העת ההיא ובעת המהומה הצטידו לקראת המצור. וכל זה עשו באיזה אופן שהוא בסתר. וכאשר התקוממו בגלוי עשו ככה: מלבד אמו בחר לו כל אחד, נוסף לה, אשה אחת, כחפץ לבו, מאלה אשר היו אתו בבית, ואת כל האחרות אספו אל מקום אחד וחנקו אותן. את האחת בחר לו כל אחד, כי תכין לו את מאכלו, וחנקו את האחרות, כי לא תִּקְלָנָה את לחמם.

151. כאשר שמע זאת דריוש אסף את כל חילו ועלה עליהם, וכאשר התקרב אל בבל, צר עליהם, אבל הם לא שמו לבם כלל למצור⁽¹⁾. הם עלו על מגדלי החומה החצונים ורקדו ולעגו לדריוש ולצבאו ואחד מהם דבר את הדברים האלה: „למה תשבו פה, פרסים, ולא תלכו מזה? רק אז תתפשו אותנו, כאשר הפרדות תלדנה“. את הדברים האלה דבר אחד הבבלים, יען כי לא חשב כי פרדה תלד בזמן מן הזמנים⁽²⁾.

152. עברו כבר שנה ושבעה חדשים ויחר מאד לדריוש ולכל צבאו כי לא יכלו ללכוד את בבל. ואף כי השתמש דריוש בכל חכמתו ובכל ערמת לבו להלחם בה, בכל זאת לא עלה בידו ללכדה, ואם גם נסה תחבולות שונות וגם אותה, אשר בה לכד כורש את העיר⁽³⁾, נסה, כי הבבלים היו נשמרים מאד, עד כי לא יכול איש ללכדם.

153. והנה בחדש העשרים קרה לזופירוס⁽⁴⁾ בן מֶגֶבִּיוּס — מגביוּס זה היה אחד משבעת האנשים אשר הרגו את המג — לבנו, לזופירוס, קרה המופת הזה: אחת מפרדותיו אשר נשאו את הצידה המליטה ולד. וכאשר הודיעו לזופירוס את הדבר הזה ולא חפץ להאמין הלך בעצמו וראה את השגר וצוה לאלה אשר ראו לבלתי ספר לכל איש מאשר קרה והוא נמלך בדבר. הוא שם אל לבו את דברי הבבלי ההוא אשר אמר עוד בתחלה, כי רק אז החומות תלכדנה, כאשר פרדות תלדנה. לפי הדברים האלה נראה לזופירוס כי באה השעה ללכוד את בבל: הלא רק ברוח האל דבר האיש ההוא את דבריו ולו⁽⁵⁾ ילדה הפרדה.

(1) לפי הכתובת בנחיסטן עמד בראש המרד איש אחד, ששמו היה נדיטכירה ואמר על עצמו כי הוא בן המלך האחרון מבבל, נבונסוס — ראה [188 — וקרא עצמו נבוכדנצר. הוא חכה עם הבבלים לדריוש על יד החדקל, אבל דריוש נצח בקרב וגם בקרב שני על יד הפרת, ורק אחר־כך התבצר עם שארית הבבלים בתוך חומות בבל.

(2) השוה בראשית רבה פרשה מ"א: ואברהם פרדה עקרה ואינו מוליד.

(3) שהטה את הנהר מעל העיר. ראה [191].

(4) כל הספור על־דבר מעשה זופירוס לא נזכר בכתובת בנחיסטן.

(5) לזופירוס.

154. ויען כי נראה לו כי כבר נגזרה על בבל להלכד, הלך אל דריוש ושאל אותו, אם כבוש בבל חשוב לו מאד, ובשמעו עד כמה הדבר חשוב לו, חשב עוד בדבר, איך יהיה הוא האיש אשר ילכוד את העיר והמעשה יהיה לו. כי אצל הפרסים מעשי גבורה מוסיפים כבוד ותפארת. הוא נמלך בלבו ומצא, כי אין דרך אחרת לתפוש את העיר בידו מאשר להשחית את צורתו ולפול אליהם. ויען כי זה לא נחשב כעיניו מאומה, שחת את צורתו נורא מאד: הוא חתך את חטמו ואת אזניו ואת שערות ראשו קצץ באופן מעליב מאד וגם דש את גופו בשוטים וככה בא לפני דריוש.

155. דריוש התעבר מאד בראותו איש נכבד מאד, אשר כה נשחת תארו הוא קפץ מכסאו וצעק ושאל אותו, מי האיש אשר השחית מראהו ובגלל איוה מעשה? וזה השיב: „אין איש אחר מבלעדיך אשר בידו כח כזה לעולל לי ככה, ולא איש אחר, המלך, עשה זאת, רק אני בעצמי, כי לא יכולתי לשאת שהאשורים ילעגו לפרסים“ והוא השיב: „הנורא בבני אדם, למעשה נבלה ביותר אתה קורא את השם הכי־יפה, באמרך, כי בגלל הנצורים פצעת את גופך במדה אנושה. האם, סכל, בגלל זה אשר השחת תארך ימהרו האויבים וימסרו עצמם? האם לא נטרפה דעתך, כי חבלת בעצמך?“ הוא אמר על זה: „לו ספרתי לך את הדבר שאמרתי לעשות, לא היית נותן אותי. לכן עשיתי את הדבר על דעת עצמי. ועתה, אם לא יחסר דבר מצדך, נלכד את בבל. אני אברח לתוך העיר, במצב אשר אני בו, ואמר להם, כי מידך נעשה לי כל זה, ואני חושב, כי יעלה בידי להוכיח להם כי כן הדבר ואקבל מהם צבא. ואתה מיום שאבוא אל תוך העיר, מהיום ההוא בעשירי, העמד במערכה אלף איש מהצבא, אנשים אשר אינם שווים לך אם יאבדו, על־יד השער הנקרא שער שמירמית. ושוב מהיום העשירי ביום השביעי העמד לי במערכה עוד אלפים איש על יד השער הנקרא שער נינוה. אחרי אשר יעברו מהיום השביעי עוד עשרים יום, הביא ארבעת אלפים אחרים והעמידם על יד השער הנקרא הכלדי. ולא יהיו בידי הראשונים ולא בידי אלה נשק־מגן אחר מלבד פגיונים, את אלה הנח להם; אולם אחרי היום העשרים צוה מיד לכל יתר הצבא לתקוף את העיר מכל עבר, ואת הפרסים העמד לי במערכה על יד השער הנקרא הגלי או הקיסי. יען, כאשר אני חושב אחרי אשר אעשה מעשי גבורה, לא רק כי ימסרו הבבלים בידי את כל עניניהם, כי אם גם את מפתחות השערים ומאז והלאה יהיה עלי ועל הפרסים לגמור את אשר יש לעשות“.

156. אחרי פקדו כל זה מהר אל השער והביט פעם בפעם לאחוריו, כאלו הוא באמת עובר אל האויב. כאשר ראו אותו מעל המגדלים החיצונים אלה אשר היו מזומנים לדבר, מהרו למטה ובפתחם מעט דלת אחת מהשער שאלוהו,

מי הוא ומה חפצו בבואו. הוא ספר להם, כי הוא זופירוס והוא נופל אליהם. כשמעם זאת הוליכוהו השוערים לפני מועצת הבבלים, ובעמדו לפניה, התאונן וספר כי עשה לו דריוש את אשר עשה הוא לעצמו וכי סבל כל זה, יען יעץ לו כי יעלה מהעיר עם הצבא, כי אין דרך נשקפת לפניו לכבוש את העיר: "ועתה", הוסיף לדבר, "באתי אליכם, בבבלים, לישועה גדולה, אולם לדריוש ולצבאו למכשול גדול, כי לא ינקה אחרי אשר עד כה חבל בי. הלא יודע אני את כל סתרי לבו. דברים כאלה דבר.

157. והבבלים, בראותם את הנכבד בין הפרסים בלי חוסם ובלי אזנים, גופו מכוסה מכות-מגלב ודם, היה ברור להם, כי דברי אמת בפיו ובא לעזרתם, ונכונים היו למסור בידו את אשר ידרוש מהם, הוא דרש צבא. וכאשר השיג מהם את זה, עשה כמדובר בינו ובין דריוש. הוא הוציא ביום העשירי את צבא הבבלים, ואחרי אשר הקיף את האלף, אלה הראשונים אשר צוה לדריוש להעמידם במערכה, הכה אותם לפי חרב. כאשר נוכחו הבבלים, כי כדבריו כן מעשיו, שמחו מאד והיו נכונים לשמוע בקולו לכל דבר. אחרי אשר נתן לעבור הימים הקבועים מראש בחר שנית חלק מהבבלים והוציא אותם והכה לפי חרב את האלפים מחיל דריוש. הבבלים ראו גם את המעשה הזה ותהלת זופירוס היתה בפי כולם. ואחרי אשר נתן לעבור שוב הימים הקבועים מראש הוציא את הבבלים אל המקום המיועד ואחרי אשר הקיף אותם הכה לפי חרב את ארבעת האלפים. וכאשר עלה בידו גם המעשה הזה היה זופירוס גדול מאד בעיני הבבלים ובחרו בו להיות להם לשר הצבא ולמגן העיר.

158. בהשתער דריוש על העיר מכל צד, כפי המדובר ביניהם, אז גלה זופירוס את כל ערמתו. כי הבבלים עלו על החומה לעצור בעד צבא דריוש המשתער, אולם זופירוס פתח את השער הנקרא הקיסי והבלי והכניס את הפרסים אל תוך העיר. אלה מהבבלים אשר ראו את הנעשה ברחו אל מקדש זוס בל, אלה אשר לא ראו נשארו איש איש על מקומו במערכה, עד כי גם הם נוכחו כי נסגרו בידי האויב.

159. ככה נלכדה בבל בפעם השניה (77). אחרי אשר גברה יד דריוש על הבבלים צוה להרוס בראשונה את החומה ולהסיע את כל שעריה. כי כאשר נכבשה בבל בפעם הראשונה לא עשה כורש אף אחת משתי אלה. אחרי-כן צוה להוקיע על עץ כשלשת אלפים מהחשובים ביותר (78) ולשאר הבבלים השיב

(1) בפעם הראשונה בידי כורש בשנת 519. השוה [191; בפעם השניה בידי דריוש בשנת 538. בכתובת בהיסטן מסופר על-דבר מרידה שלישית בימי דריוש ושר צבאו וינדפרה לכד את העיר. (2) העונש להוקיע על עץ היה רגיל אצל הפרסים. השוה עזרא ו' י"א: יתנחם אע מן ביתה וזקיף יתמחא עליה.

את העיר לשבת בה, ובדאגו כי תהיינה נשים לבבלים להעמיד זרע, עשה דריוש ככה – הלא הבבלים חנקו את נשיהם, כאשר ספרתי למעלה, כי דאגו למזונות – הוא צוה על העמים סביבם להמציא נשים לבבל ושם על כל עם ועם מספר קבוע, עד כי יצא סכום של חמשים אלף נשים. מהנשים אלה נולדו הבבלים החיים היום.

160. לפי דעת דריוש לא עלה איש מהפרסים במעשה טוב על זופירוס, לא מאשר היו לפניו ולא מאלה אשר באו אחיו, רק כורש לבדו. כי לדמות עצמו אליו⁽¹⁾ לא העיז עד היום אף אחד מהפרסים. אומרים, כי פעמים רבות הביע דריוש את דעתו, כי היה בוחר בדבר, אשר לא תהיה לו בבל ועוד עשרים עיר כאלה, בלבד כי לא יסבול זופירוס את הענויים הללו. הוא כבד אותו מאד, ובכל שנה שלח לו את המתנות הכי חשובות בעיני הפרסים, ונתן לו לעמוד בראש בבל חפשית ממס⁽²⁾ לכל ימי חייו, וגם נתן לו עוד דברים רבים אחרים. וזופירוס זה הוליד את מגביוס, אשר היה שר־הצבא במצרים נגד האתונאים ובעלי בריתם. מגביוס זה הוליד את זופירוס. אשר נפל לאתונא מהפרסים⁽³⁾.

(1) לכורש.

(2) כלומר: שזופירוס לא ישלם לאוצר המלך, את המס שיגבה מבבל, כי אם יהיה שיק לוי.

(3) השוה IV 43.